Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз. № 107 (5398). ● ЕРА, 5 сентябрь, 1974 шу. ● Мах 2 кеп.

ЕРРИГСОЮЗНИ ЯХЬЕ ШОЛЛАГIА МОТТИГ

Вай республикерча энергетиккий хьашташ дизза кхоачаштдара тIагIертта къовсам а лоаттабеш ийслагIча пятилеткана диълагIча, къоастамбеча шера плани тIаийца социалистически декхараши тIехкхоачашдеш ба «Грозэнергоремонт» яхача ремонтно-наладочни предприяте болхлой. Дерригача технико - экономически хьокхамий бархI бетта план ханал шуи ди хьалха кхоачашъяьй цар. Паччахьалкхен планал совгIа кийчъяьй итташ эзараш сомий маьха товарни продукци.

Иштта башха дика къахьегама толамаш доахаш болх беш йолча предприяте коллектив республикански сийлен Доска тIа йихьай. ВIаштта хьалхарча шин кварталагIа Ерригсоюзни социалистически яхье шоллагIа моттиг а луш цунна елар СССР энергетикаи электрификаци Министерстваи электрически электротехнически промышленноста болхлой профсоюза ЦК-и ахчан преми.

Ер шоллагIа шу да Грознерча ремонтно - наладочни предприяте коллективо «Спецэнергоремонт» Волгоградски ремонтно - наладочни предприятеца социалистически яхь лелаю. Укх шера хьалхарча шин кварталагIа вIаштта шозза цу яхье хьалхара моттиг яьккхай «Грозэнерго» ремонтникаша.

Хьинаре къахьегарца белгалбаьнна ба цига А. Цатуров, А. Сердюков, В. Нетреба, А. Тазев, Октябрьски революцеи Къахьегама ЦIеча Байракхеи орденаш лелаю Н. Калашников нерте латтача бригадашнара слесараш, электрообмотчица М. Захарова, мастераш Н. Русов, П. Радионов, кхыбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

ХЬАЖКIАШ ЧУЭЦА ЙОЛАЯЬЙ

Лакхара социалистически декхараш тIаийпад укх шера республика хьажкIаш лелаераша. Цар лаьрхIад 100 эзар тонн фуалъяьха хьажкIаш чуя. Шой агрегаташ кхашка ара а яьха ялата лаьрхIа хьажкIаш чуэца болабеннаб цхьайолча районашкара механизатораш.

Дика толамаш доах къахьегам нийса вIаштIехьбаьккхача механизаторий коллективаша.

Республика статистически управлене оттаьй ялата хьажкIаш чуэнарах йола хьалхара сводка. Сентябрь бутт болалуш республике гIолла чуийца яьнна 597 гектара тIара хьажкIаш. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара яьнна 27,5 центнер. Бакъда Грозненски районе чуийцача 133 гектар долча кхай тIара 30,2 центнер, Наурски районе — 29,8 центнер, Ачхой-Мартановски районе — 29,3 центнер, Шалински районе — 33,3 центнер яьккхай хIара гектара тIара.

Бакъда карагIдаьнначох кхоачамбаь Iе йиш яц, хIана аьлча хIанзчул тIехьагIа де дезаш дукха да.

Республике еррига ялата лаьрхIа чуэца еза хьажкIаш 35,6 эзар гектар я. Сихха а ца йойташ а хьажкIаш чуэцар республика юрта боахаме болхлой лоархIамегIа дола декхар да. Из кхоачашдара еррига торонаш оарцагIъяьха къахьегаш ба уж хIанз.

100.000 тонн хьажкIаш йоахаргья вай!

Грозненски районерча Ленина цIерагIча колхозе хьажкIаш чуэца йолаяьй. Массехк дийнахьа 158 гектара тIара хьувкъам чуийцаб колхозхоша. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара яьнна фуалъяьха хьажкIаш 24 центнер мара-м яц укхаза, бакъда дикагIа хьийкъа участкаш чуэца йолаьь яц хIанз а.

ХьажкIаш чуэцача къаьстта лакха хьокхамаш долаш болх бу механизатораша Батрасханов Зайнде, Райлян Михаила, Батурин Николая. Цар шой агрегаташца норма 2,5 гектар йолча дийнахьа пхе гектарага кхоачаш чуэц хьажкIаш. Дика болх бу иштта аьта гIадамаш дIакхухьача шофера Шадиев Iийсас а.

Лоацанча хана а ца йойташ а хьажкIаш чуэнар шой керттера дарех декхар лоархI колхоза механизатораша.

СУРТА ТIА: механизатораш Н. Батурини З. Батрасханови хьажкIаш чуэцаш ба.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЯЛАТ ЧУИЙЦА ДОАККХАРГДА

НАУРСКИ РАЙОНА ХЬАЖКIАШ ЛЕЛАЕРИЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

ХьажкIаш — ялат даккхара тха лоархIамера резерв. Уж дIайийнай тха районе 1250 гектара тIа. Цунга хьежжа хьувкъам дукхагIа баккхара де мел доагIар а даьд оаха.

Эггара хьалха боахамашка вIашагIъеллар хьажкIаш лелаю 12 звено, царна керте латташ из культура лелаяра йоккха опыт йола механизатораш а болаш. ДикагIа йолча агротехнически ханашка дIайийр уж, шийх ханнахьа а эшшача боарамагIа а кхашка удобренеш яхкар, массанахьа хьажкIашта бакгIулакх делга вIаштIехьдаьккхар. Цу дерригнеша толам бакхха торо хилийтар. Къаьстта дика хьийкъай хьажкIаш «Красное знамя» яхачеи Ленина цIерагIчеи колхозашка.

Хьувкъам кхебе лоаттабеча къовсама хьалхарча этапе дикагIа хьокхамаш долаш болх баьб «Россия» яхача колхоза Н. Нойниковай бригада коллективо, Ленина цIерагIча колхозерча Х. Магомадовеи С. Калмыковеи звеноша.

ХIанз мел эша кийчо еш да тхо хьувкъам ца бойташ чуэцара.

Оаха тхоашта хьалхашка декхар оттадаьд: дерригача 1250 гектар долча кхаш тIара юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 27 центнер фуалъяьха хьажкIаш яха. Цо торо хулийтаргья тха план 3200 тонн йолча 3600 тонн хьажкIаш чуя.

Укх деношка деп а бус а ца соцаш хий дуллаш да хьажкIий кхашта, бизза пайда а эцаш овсаре болх байт техникага. Массанахьа хьувкъам лорабелга вIаштIехьдаьккхад.

ЛоархIамаша хьахьекхад: хьажкIаш 12 дийнахьа чуэца тхона могаргдолга. ХьажкIаш чуэцаргйола еррига техникеи транспорти кийчои линейкагIа дIаоттаяь латт. Цунга шин сменагIа болх байтилга вIаштIехьдоаккхаргда. Ялат чуэца доладаьча хьалхарча деношка денз хIара комбайнага дукхагIа болх байтара тIехьа социалистически яхь йоаржаергья.

Цунца цхьана кулг-кара а хьайоахаргья хьажкIаш. Цо торо хулийтаргья тха цхьа хьажкIа ца юташ уж чуэца.

Декхараш дийца а дийца Наурски района хьажкIаш лелаерий совещане тIаийцад.

ЗАМАНГА ХЬЕЖЖА ХИЛА!

СОВЕТСКИ ПИСАТЕЛИИ ЭГГАРА ХЬАЛХАРЧА ЕРРИГСОЮЗНИ СЪЕЗДА 40 ШУ ДИЗАРА ХЕТАЯЬ СССР ПИСАТЕЛИИ СОЮЗА ПРАВЛЕНЕ ПЛЕНУМ

Партийностеи народностеи принципашта тешаме дола, дуккхача къамий юкъарен шийх наькъашка диллача бIарчча цаIи дола советски литература керда тайпа саг—коммунизм хьалъер хьалхкебара гIулакхна боккха низ а хинна дIаэттад. Из вIаштIехьдаларан дегIадаран боккхача лоархIаме я шовзткъа шу хьалхагIа хинна эггара хьалхара советски писателий Ерригсоюзни съезд. Советий Мехка вахаре цу лоархIамеча событена хетаяь я 3 сентябре Москве хьайийлла СССР писателий Союза правлене пленум.

КIоарга маIан долаш да дуккхача къамий советски литература викалаш шовзткъа шу хьалхагIа деша художникий из вежарашха йола союз, цьатарра уйлаш ярий, кердача коммунистически общества идеалаш чIоагIъяра тIехьарча къовсамхой союз союзий Цен Колонни зале шоай форуме гулбалар.

Шийх дерригa истори хьа мел доагIача хана вай художественни литература массаза а партеца, халкъаца хиннад — цун уйлаши дагалаттараши хьа а хьокхаш, социалистически заман сийле хеста а еш. Цунах латт А. М. Горьке васкетагIа шийх керттера турпал къахьегача сагах, коммунизм хьалъечох вай долча советски литература сийлахьа мисси.

Пленум хьаеллача дийнахьа дезача цIейга санна кийчъяьча зале гулбелар советски литература ветеранаш — эггара хьалхарча Ерригсоюзни съезда делегаташ, творчески союз а хинна, вIашагIкхийттача 134 писательски организацегара баьхка художественни деша мастерий дерригача поахалий викалаш, цар коллегаш — дунен тIарча шовзткъа гарггача мехкара хьаьший, культура деятелаш, столицерча партийнии общественнии организацей викалаш.

Iуйрийна 10 сахьат даьнна ха. Торжественни заседани дIайолалу.

Гулбеннараша безаме тIаийцар новкъостий В. В. Гришин, К. Т. Мазуров, М. А. Суслов, П. Н. Демичев.

Массава раьза а волаш пленума сийлен президиум хорж КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Л. И. Брежнев керте латтача КПСС ЦК Политбюрох.

Юххьанцара дош оалаш пленум хьайийллар СССР писателий Союза правлене хьалхарча секретара Г. М. Маркова.

Цо белгалдаьккхар, советски писателий эггара хьалхарча Ерригсоюзни съездо наьна метталара литература дегIадаран цун кхелаштеи Iалаьмате чIоагIа влияни яь хилар. Хано беча тохкамах сийленца чакх а даьнна, советски литературо хьахьекхад, социалистически строй культура бокъонца тоаялара мел эша хьалаш хилийта низ кхоачаши бокъонца хулийташ хилар.

Ленински васкетех ког гIортолга а еш, Коммунистически парте кийч а яьй. ларрагIа чакх а яьхай культурни революце политика, цу хана литературана керттера моттиг а луш. «Дерригача пролетарски гIулакха цхьа дакъа а хинна дIаотта деза литературни гIулакх», — яхаш яздаьд Владимир Ильич Ленина 1905 шерре а.

Вай мехка литературно-художественни дешаш къестаделга, белгалдаьккхар оратора, паччахьалкхен декхарий боарамга кхоачашдеш айдаьд. Партеи правительстваи литературни гIулакх социализма чIоагIача ларда тIа а оттадаь, долла хIама даьд литература еррига общественни бытиях дIакъаста йиш йоаца, цун бIарчча цхьа дакъа а даь советски вахара наькъа тIа даккхара.

Юххьанца денз дуккха къамаш дахача вай мехка дерригача халкъийи народностийи литературай творчески цхьоагIо санна хьаьйй СССР писателий Союз. хIана аьлча халкъий доттагIали вежарашха цхьана леладу гIулакхаши, социалистически интернационализм—советски строя ларда, советски вахара образа лоархIамегIара оагIув.

Вай мехка дерригача литератураштa бIарчча цаI йола а шийх лоаттамга диллача дуккхача къамий йола а творчески союз хьаяр ленински къамий политика ларрагIа чакхъяхарах естественно хьахинна да.

Тахан вовй эггара хьалхара дешаш ленински партегеи цун Центральни Комитетаги оал вай. Советски литература дегIаухача еррига этапашка парте идейно кийчбаьб писателаш, вахаро хьалхашка увттадеш дола чоалханеи бехктокхамеи декхараш кхоачашдеча новкъостал даьд вайна. Дерригача халкъо коммунизм бахьан долаш лоаттабеча къовсаме советски литература лоархIам кхы а лакхагIа айбеш а хIаьта писателий Союза хьалхашка керда, общественнера бувзамаш чIоагIдара, еррригача литературно - художественни процессана еш йола влияни лакхъяра тIаерзаяь проблемаш оттаеш а йола лоархIамегIара решенеш тIаийцай КПСС XXIV съездо.

Вай литературни общественносто чIоагIа гIозъяьнна тIаийцар «Литературно - художественни критика хьакъехьара» КПСС ЦК соцам. Цу тIа идеологически фронта цу участкерча гIулакхий хьала кIоарггеи массе оагIорахьареи анализ ю, хIаьта цунца цхьана чакхдоахача гIулакхий шерра программа а оттаьй.

Парте шоаех бенна боккха тешам, КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева даьча къамаьлашка литература баь боккха мах балхаца, вай ханарча турпалча сагах — коммунизм хьалъечох, коммунизм котъяккхар, дунен халкъашта юкъера кхоккам кIаьдбара тIаберзабаь КПСС арахьара политически никъ чакхбаккхар духьа лоаттабеча къовсаме партенеи халкъаи карагIдувлача исторически хIамаех йола керда произведенеш хьакхолларца бакъ бергба писателаша.

Халкъацара литература бувзамаш дIахо чIоагIдар. городеи юртеи къахьегамхой духовни вахара кIоаргагIа юкъедахар, болхлой класса, колхозни ахархой, советски интеллигенце — керда исторически общность а хинна дIаэттача дерригача советски халкъа хIанзара вахар бакъ хьахьокхар — из да вай эггара хьалхарча аргIанарча декхарий гIулакх.

Г. М. Маркова белгалдаьккхар, вай мехкарчеи доазол дехьарчеи миллионаш а миллионаш а болча дешарий бIаргаш вай советски литературана тIалатташ хилар. Вай опыт, аьлар цо, социалистически мехкий писателашта, дунен прогрессивни писателашта дола масал да.

Советски писателий эггара хьалхарча Ерригсоюзни съезда 40 шу дизара хьакъехьа доклад е дош лу из вIашагIтеха хиннарех волча цхьаннена, Социалистически Къахьегама Турпала, СССР писателий Союза правлене секретара Н. С. Тихоновна.

Советски литература, аьлар цо, Сийлахь - боккхача Октябра коталонца цхьапа хьахиннад. Шийх тайпара шийх вахар цо дIадоладаьд Советски Iаьдал дIаэттача хьалхарча денношке а денз. Цо цу сахьате хьаккхайкадир. тайп-тайпара меттаи дола поэташи писателаши Ленина байракха кIал цхьана вIашагIтеха дуккхача къамий литература ше хилар.

Шийх сийлахьча гуманизмацеи къахьегача халкъа нийсхои идеалашта тешаме хиларцеи дерригача дуней-тIа бакъ а даь тIаийцача хьалхалаттача эрсий литература сийлахь - йоккхий традипеш тIехьаленна хьа а ийцай. дегIа а кхийлай социалистически реализмо. Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце вахар денна Октябрал хьалхагIа кхыметтел шоай йоазув а ца хиннача халкъий кердача творчески низашта.

Социализм хьалъеча юкъарчал доацаш . дакъа лоацаш хиннаб дерригача халкъий поэташ, прозаикаш, драматургаш. Цхьабакъда цуниа цхьана декъаденна а хиннад писательски низаш. 1932 шера 23 апреле ше яьча решенешца парте Центральни Комитето соцам бир Советски Iаьдала платформа тIа латта беррига писателаш писателий бIарчча пхьа Союз а яь вIашагIтоха. ЧIоагIа раьза хинна тIаийцар «Литературно - художественни организацеш эргаяхара хьакъехьа» баь исторически соцам. Эггара хьалхара советски писателий съезд кийчъе йолаелар парте ЦК соцама ларда тIа вIашагIъелла оргкомитет. Цун председатель вар Максим Горький.

Творчески интеллигенцена парте новкъостал дир идейнии творческии лостамаш нийса белгалле, дуккха къамаш дахача мехка литературана хьалхашка этта проблемаш большевистски принципиальность йолаш, новаторски къестае.

Съезда маIанахи лоархIамахи ше дувцаш, Максим Горьке цу хана белгалдаьккхар, цун лоархIам «эггара хьалха декъаденна дола вай еррригача народностий литература вайца доттагIал долча революционни литератораштa хьалхашка... бIарчча цаI а хинна дIаоттарах латташ хилар».

Бе-беча тайпареи шерреи хьаэттар, йоах Н. С. Тихонова, цу съезде дуккхача къамий советски литература. Дунеи Iалаьмате чIоагIа эргадоаккхаш долга, хьалхарча пятилетка социалистически яхь, индустриализаци, массе меттерча коллективизаце, ударни гIишлой, ударни болхлой бригадий, ГОЭЛРО план керттерча хьокхамашта кхоачашъю ха дIайолаеннилга ходуш дахар из. Из яр Днепростроя, Магнитостроя, Кузнецка эггара хьалхарча домнай, Беломорканала, Турксиба, Комсомольск-на-Амуре ханаш.

Беррригача советски наха бIаргагучча йолаш санна хилар съезд, Iалаьмате чIоагIа ладувгIар цунга. Дукха делегацеш ухар писателашка моаршал хатта. Шоашта дукхабезача писателашка моаршал хеттаеш хиннача дешарашцара из бувзам дешачун — книжка доттагIчун из хьакхеллачарца даим цхьоагIо яра кеп йолаш дар.

Дунен халкъашта юкъера съезда лоархIам гуш бар цига доазол дехьарча дуккхача мехкашкара литератораш хиларах.

Цу дийнахьа денз шовзткъа шу даьннад, аьлар дIахо докладчика. ТIехьашкахьа биса тохкамий, къовсама, сийлахь-йоккхача коталоний бIаьха исторически никъ. Халкъацеи партеиеи цхьана хьабенна из никъ хиннабецаре советски литература хIанз дерригача дуненна хьалхашка ше хьаэттача тайпара — тамашийна, низ болаш, долла хIама чулоацаш хургдацар. Советски писателий книжкаш тIара бIаргаго йиш йий Советски паччахьалкхе дегIаахареи советски сага кхетами лакхбареи никъ, цун къахьегам, цун дагардараши цо догдоахараши? Йиш я. Заман духовни лакхаленашка доалаш айденнача, дуккха таланташ йолаш долча дуккхача къамий советски литературо кIоаргга чулаьцаи революционерий - коталонхой, керда дуне хьакхелларий сийрда образаш, духовни кхача тел цо наха — гIемахоштен къахьегамхоштеи.

Бокъонца еррригача жанрашка тIехдика произведенеш хьакхеллаи гIорбаьннача советски писателаша, халкъа творчески низаш революце бокъонца лоалара даьха хилар вахара керда нийсхои формаш хьакхоллара из гIотта а даь.

Город Москваи Бауманска хоржамий округа хархархошца 1974 шера 14 июне вIашагIкхийттача хана ше къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара Леонид Ильич Брежнева хьаккхайкадир: «Художественни творчествах дувцача хана белгал ца доаккхаш дита йиш яц, укх тIехьарча шерашка советски литератураи дуккхача произведенеш тIа, кино, театре Сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа советски халкъа карагIдаьнна цIаккха а дергдоаца денале гIуллакх кIоарга, бакъ, дог тохадолийташ хьахьекха хилар. Парте боккха мах бу цу тайпарча произведеней. Керд-керда хьалкхувча советски наьха ноахалашта массаза а патриотически масал, къонахчаленн дега дикалеи масал хургда, дунен цивилизаци кIалхаръяьккхача халкъа турпалалах».

Таханарча дийнахьа бокъонца дог тийша долаши доккхаи деши ала йиш а вайга вай писателий эггара хьалхара съезд хинначул тIехьагIа дIаяхача хана эрсий метталарча литературагара хьадоладенна Советски Союза дерригa литератураш чIоагIденна а шийна карагIдувлача творчески хIамашка диллача массе тайпара болчеи социалистически Дай-мехка юкъа гIулакх дарца вIашагIбувзабенначеи вежарашха болча дезале вIашагIкхийтта з хилар.

Халкъа вахарцара художника бувзамаш чIоагIдеш йола сийлахьа горьковски традицеш дIахо а лелаеш, советски писателаш цIаккха а ца хиннача тайпара дукха а творчески чIоагIа хьашт долаш а юкъеболх ийслагIча пятилетка планаш кхоачашъяр духьа къахьегамхоша лоаттабеча къовсама, ударни гIишлонашка — КамАЗе, Тюмене, БАМе, Дальни Востоке, Кольски ахгIайрен тIа ух, дег тIара бувзамаш тувс цар керда гIишлош хьалъечо, предприятешка, колхозашка къахьегаш боахкараш, Советски Эскара тIемахошца — шоай книжкай турпалаш хургбараш.

Вай литература халкъа тIема герз, парте гIонча да.

Советски писателаша, аьлар Н. С. Тихонова, шоай творчески низаш кходдергдац халкъа вахарцара литература бувзамаш дIахо чIоагIдара, коммунизм хьалъерий башха-дика образаш хьакхолларгья, шоаш произведенешца адамленна дувцаргда вахарахи коммунизм хьалъеча карагIдувларехи.

Цул тIехьагIа Iойийшар моаршал луш пленума цIерагIа Константин Федингареи Михаил Шолоховгареи яьхха телеграммаш.

Пленумо болх баьча хьалхарча дийнахьа къамаьлаш дир дуккхача писательски организацей викалаша — боккхагIболча литератораши дIаболалуча прозаикаши, поэташа. Цар массане а белгальхар дуккха къамаш дахача вай Даьхен литературни низа вIашагIтохара гIулакха бола писателий эггара хьалхарча съезда боккха лоархIам.

Творчестве кердача лакхаленашка бовлара тIахьех парте писателаш. Вай общество коммунизм хьалъяра наькъагIа дIахьалхашкахьа яхарга хьежжа литератураи искусстваи лоархIам лакхлу советски сага мировоззрени вIаштIехьъяла, цун нравственни хIамаех дог тешара, духовни культура даькъе. Уж указанеш советски писателаша лоарзагIа ца йоахаш кхоачашъю, партийноста ленински принципашка хьежжача шоай декхар лоархI цар шоаи низаш дIахо а дерригача халкъа юкъарча коммунизм хьалъяра гIулакха юкъе хьинаре дакъа лацара тIадерзадарах.

Советски писателаша, белгалдоахар пленуме дакъа лоацараша, шоай дезагIа дола декхар лоархI халкъо сий дергдолаш шоаш хулга, вай даймехкахой оамали уйлай лоаттами вIаштIехьбаккхара дикача гIулакха парте тешамеи мутIахьеи гIончии хулга.

Цу хьакъехьа дег тIара, дегаш айденна дийцар Михалкова Сергея (Москва), Козаченко Василе (Украина), Бровка Петруса (Белоруссия), Суркова Алексея (Москва), Яшен Камила (Узбекистан), Чаковский Александра (Москва), Наровчатов Сергея (Москва), Касумов Имрана (Азербайджан), Боцу Павела (Молдави), Софронов Анатоле (Москва), Думбадзе Нодара (Грузи), Беляускас Альфонсаса (Литва).

Пленуме дакъа лоацарашка дIанха моаршал луш яр промышленностеи юрта боахамеи болхлой делегаци. Цар цIерагIа къамаьл дир Социалистически Къахьегама Турпала г. Ленинградерча № 90 йолча ПТУ мастера-наставника Б. А. Журавлева. Комсомола делегаце цIерагIа писателашка моаршал луш къамаьл дир ВЛКСМ ЦК секретара Л. И. Матвеева.

Дунен тIа эггара хьалхарча социалистически паччахьалкхен литературе еза веха хинна Iанзар советски писателий исторически съезд. Дикка влияни йир цо дунен дерригa литература дегIадара. Цун интернациональни лоархIама хьакъехьа трибунера дийцар болгарска писателий Союза председатела академика Пантелей Зарева.

4 сентябре дIахо болх беш хилар СССР писателий Союза правлене пленум.

(ТАСС корр.).

ДОШ АЬННАЧА ХУРГДА

Тайп-тайпара да хIара сага нразага долха наькъаш. Дукха уйла ю цо зIамига волча хана денз малагIа вахара никъ хержача бакъахьа бар-хьогI, малагIа да-хьогI са хьинарца дулургдар, яхаш. МассагIа уйла керта чу йоагIа цу хана къонача сага! Бакъда цу хьакъехьа дукха уйла е езанзар Кодзоев Хож-Ахьмада, хIана аьлча зIамига волча хана денз цунна езаеннаяр техника. МоллагIа машина е трактор шоай наIарга сецача, «Вотий, чукхоа мегаргвий со цу чу?», оалар кIаьнка.

«Ха, хIамаш е хьувза малахь», — аьлча цун гIадвахар дувца а дезацар.

Саготдора Хож-Ахьмада шесихагIа воккха ца хулаш. Из дар тракторист хила безам болга. Бакъда шераш дIаахаш сиха, цул совгIа техника йовзара деша а деза. Из къаьгга белгалдаьккхар цунна дас...

Дукха ха дIаяхай цу хана денз. Дукха хувцамаш хиннад мехка боахаме а. Денгара денга эргаювлаш боагIа техника а. Мелла чоалхане из яле а, лоацача хана Хож-Ахьмада караерзалу моллагIа юртбоахама машин. Хьаккхашта болх бу цо комбайна тIа, «Беларусь», «ДТ-75», «С-100» яхача тракторашт тIа.

Бакъда, пайдана дац техника дукха езари из караерзаяри, нагахьа санна цунца хьабеш болча балхаца безам ца хуле, лаьттаца хьаж миштта ца хойя. Из дика кхетаду Хож-Ахьмада. Юххьанца денз тайп-тайпара лаьттанцара балхаш де Iемача цунна дика йовз агротехнически бокъонаш, уж тедха а яц. Юрта боахамца дувзаденна керда мел дар ха безам болча къонача тракториста хьинар, моллагIча балхах бIу па къожабеш из хилар кастта гучадоал «Назрановский» совхозе кулгалхошта. Кастта из хьожаву Наьсар-Кертерча отделене звеньевойла. Цкъарачоа шеко йосс цун кер чу, ховргдий-хьогI сона из бехктокхаме гIулакх леладе. Бакъда, новкъосташа, тхо дешийх хьона уллув, аьлча шеко дIаяьлар.

Цхьан шера шекара свекла юв цун звенос, тIаккха—гидуэргаш. юххера а —хьажкIаш. Уж дукхагIа кхеяра дIалу дукха низи хьинари. Бакъда кьалхарча шера хIара гектара тIара яьннараш 27,7 центнер мара хиланзар.

Дукха уйла ю Хож-Ахьмада уж кIезига хилара бахьан лаха гIерташ. Уж дIаювш а, хьатIаьнначоа хана а баьча балха анализ ю. МалагIа да-хьогI динза дисар, кIезига хинниитеш удобрени е культиваци вайккхалга да-хьогI? МассагIдар цунна дагаихар. ХIаьта хоадамболлаш лаьрхIар хьажкIий хьувкъам лакхбе.

ХIама дика зуваш волча цунна гучадаьлар культиваторо хьажкIашта юкъе дукха оасар дуташ хилар. Культиватора урсаш доахкача юхе гоам а яь кронштейнаш ехкар цо. ТIаккха культиваци еча хана цо лаьтта тIахьаьрпе къайлайоахар оасара баьцаш, тIаккха кхы хьахоттацалуш дIа а йоалар. Из опыт шийх звеной а бригада а балха юкъейоалайир Кодзоева. Цул совгIа иштта культиваца яьча кхай тIа хьажкIаш нийлхъе а пхорагIа обработка е а ца езаш а хилар. Цу тайппара дика Iунал а деш кхеяьча хьажкIех 30 центнер гектара тIара яьккхар Хож-Ахьмада звенос.

Шерра-шера дика болх беш хьавоагIача механизатора правительствении совгIаташ тийннад. Цун наькха тIа леп Ленински юбилейни медали Къахьегама ЦIеча Байракха ордени.

Укх шера 200 гектар йолча участка тIа кхеяьй Хож-Ахьмада звенос хьажкIаш. Дукха къахьийгад звенос, ха тувла ца йолийташ хIара обработка хан-ханахьа яра. ХIара гектара тIа 80 килограмм а тоссаш шозза аммиачни селитра тессай.

Гектара тIара 30 центнер йоаккхаш хьажкIаш чуя дош деннадар Хож-Ахьмада укх шера. Бакъда шоай торонашка цIаькха хьажа а хьажа звенос лаьрхIад 35 центнер фуалъяьха хьажкIаш гектара тIара чуя. Из дош кхоачашдара де мел эшар ду укхаза. Дика вIаштIехьдаьккхад хьажкIаш лораелга, уж чуэцара йоаггIача тайпара кийчо яьй. ХIаьта хьажкIаш дика а хьийкъай. Сомача чIегIаш тIа шишша—кхоккха хьажкIа йоал.

Массехк шу да Хож-Ахьмада шоай совхоза хьажкIаш лелаеча звеньевойца Газдиев Бекханаца яхь лелаю. Каст-каста вIашагIбетталу уж, балха опыт дIа-юха эц. Бекхана звенос а лаьрхIад укх шера хIара гектара тIара 35 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуэца.

— Укх деношка Къилбаседа-ХIирий Пригородни районе цIи хеза вола хьажкIаш лелаер. Социалистически Къахьегама Турпал Алагов Темирби волча ваха, цун звеной хьажкIий кхашка хьожаш хиннав со, — йоах Хож-Ахьмада. — ХьажкIаш леляра агротехниках лаьца, хьувкъам чуэцара хьакъехьа дукха дийцар оаха. Темирбеса аз а лаьрхIад 10—15 балха дийнахьа еррига хьажкIаш чуийца яха.

А. САГОВ,
тха собкор.

СУРТА ТIА: Кодзоев Хож-Ахьмад.

Автора сурт.

ДИКА ХОАМАШ

НОВКЪОСТАЛ ДЕРГДА

Назрановски ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода болхлоша юрта боахама новкъостал дара дIайолаль инициатива хьал а лаьца доккхий социалистически декхараш тIаийцад «Старогрознефть» мехкдаьттеи гази йоахача управлене коллективо. Урус-Мартановски района «Гехинский» совхозера 250 гектара тIара хьажкIаш чуэца лаьрхIад цар. Цига хIара дийнахьа 60 мехкдаьттахо хургва болх беш. Уж дIа-юха ккувларгба управлене ший транспортаца. Цул совгIа 270 болхлочо дакъа а лоацаш шиь субботник дергда хьажкIаш чуэцача.

Хьажкiаш чуэцача хана уж сихагIа чу а ийца Даьхенна дIаялара хьинаре къахьегаш болча болхлошта юкъе агитационно-массови балхаш деш хургба управлене агитатораш, политинформатораш, лектораш.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

ДИКАГIЧАРНА — ДЕЗА СОВГIАТАШ

Укх деношка дIабахача бархI бетта Карабулакски химически реагентий завода коллективо даьха къахьегама толамаш дувцаш цу предприяте болхлой юкъара собрани хилар. Завода партийни организаце секретара Рыбин Владимир Петровича ше къамаьл деш белгалдаьккхар пятилетка дилагIча шера плани тIаийца социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашдара завода коллективо хьинар айкь къахьийгалга. Продукцена реализаци яра бархI бетта план 108,4 процентий товарни продукция арахецара паччахьалкхен план 109,9 процента кхоачашъяьй цо. ПланагIа лаьрхIачул совгIа ара а хийца маьхала яьккхай бIаьш эзараш сомий маьха тайп-тайпара продукци.

Шера план ханал хьалха кхоачашъяра лыржача социалистически яхье хьалхалатташ я начальник Болтовская Вера Георгиевна керте латта смена. Цига шоай новкъосташта хьокхам телаш къахьегаш ба боккхагIбола аппаратчикаш В. И. Коцкий, М. С. Рассоха, кхыбараш.

Белгалбаьнна дика къа а хьийга башхI-дика толамаш даьхача цхьаболча болхлой портреташ завода Сийлен доска тIа хьалтехар, кIаьта цхьаболчарна ахчан премеш елар. Царна юкъе ба химически реагентий цеха начальник В. А. Жидков, контрольно-измерительни приборийи автоматикан цеха механик В. В. Войтенко, сменни инженер-технолог В. Г. Болтовская, кхы дуккха бараш а. Цу собране профсоюза завкома председатела Г. Я. Богатырева дуккхача болхлошта коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи ялара доладостоверенеши значокаши елар. Из сийлен цIи елар КИП-ен автоматикан цеха прибористашта Ю. Г. Васильцова, Ю. С. Петкина, транспортии участка шофера В. И. Самойленкова, кхы дуккхачарна.

В. БАКАЛЮК,
Карабулакски химически реагентий завода КИП-ен автоматикан цеха прибористь.

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагIув, 5 сентябрь 1974 шу

Болхло-сий дола цIи

КАГИРХОШТА КХЕТАМ ЛУР

«Красный молот» заводе сийлен традици а хинна дIаэттад кадрови болхлошеи специалисташеи къахьегама никъ дIаболабеча кагирхошта хьехархой хилар. ХIаьта малав таханарча болхоех-ветеранех, нийслагIча пятилетке хьалхалаттарех цхьан ханна цу тайпара хьехархо воацаш хиннар? Хиннав иштта саг запасни оатхалий цеха токара Шиянова Клавдия Ивановнай а. ДIайхача дешаца хьоахаву цо токарь хинна, хIанз механически цеха мастер вола Иодис Виктор Иванович.

В. И. Иодис 300 шу гаргга балха стаж йолча, заводе цIи хезача дезалера ва. Из ва К. И. Шиянова ший професси езеи ший балха говзал кхо ца еш къонабараш та дIателен Iомаяьр.

Бирсача 1942-ча шера ремесленни училище чакх а яьккха заводе балха ера Клавдия Ивановна. Сиха хьалкхувра цу хана нах. Цу хана денз шийла кагегIбараш та а ший нийсархошта а токарни гIулакх хьеха йолаелар из. Цул тIехьагIа 30 шу даьннал. Цу юкъагIа геттара йоккха опыт Iоаеш ший балха йизза говзанч хиннача Клавдия Ивановнас 50 совгIа зIамсагаи йоIаи токара професси хьийхай. Металла обработка мел еча завода цехашка ба цо болх бе Iомабьараш. Царех ба заводе цIи хеза бола хьалхалатта производственникаш Андриянова Еленаи Москвиченко Серегеи, кхы дуккха бараш. Цудухьа дукха ха йоацаш ВЛКСМ Центральни Комитето Клавдия Ивановнайна из къонабарий тIехдика хьехархо хиларах «Кагирхой хьехархо» яха медаль еннай.

Цо хIанз а тIо ду къонача станочникашта шоай говзал лакхъяра, балха толашагIйола методаш караерзайра. Цунна уллув болх беш ва дукха ха йоацаш профессионально-технически училище чакхъяьккха Шаталов Александр. Клавдия Ивановнас цунна хьийхар кердача тайпара резецаш миштаирьяю, бурув балха тIа мишта кийчдича дикагIа хургда. ХIамах дика кхеташ зIамсаг ва Александр Цудухьа дукха ха ялалехьа цо караерзайир хьалхалаттача токара опыт, лакхъелар цун къахьегама овсарле. ХIаьта Клавдия Ивановна массаза уллув я, эшшача хана цунна новкъостал де а йоагIа. Дукха кагирхой ба фонтанни арматура цехе а. ХIара опыт йолча кхаь болхлочоа кхоач шиь къонавар. Цу коллективерча кагийча нахаи мехкараштеи дукха еза шоай цех. Эскаре гIулакх де бахалехьа укхаза болх беш хинна дукхха кагий нах цIабаьхкачул тIехьагIа шоашка хьежача, даьш санна шоай йоакхо еча коллективе юхабоагIа.

Укхаза къонабарий виза вола хьехархо ва цеха начальник коммунист Н. Ф. Чернов ше. Цо царца чакхйоах тайп-тайпара сакъердаме беседаш—коллективни ераш цIеча уголокеи, хIаьта хIаранеца къаьсткъаьста ераш цехеи. Каст-каста къонача станочникашта тIа а ухаш, царь дегаш урагвттадеш, ца ховчох уж дIакхетабеш, е нагахьа санна эше опыт йола мастер царна новкъостала тIавехаш хул из.

Цу гIулакхна цеха начальникагара масал ийю дуккхача болхлошеи мастерашеи. Къонабарий хьехархоех ба токараш С. Ахаев, А. Бурдий, А. Квитисй, слесарь-ремонтник Н. Коробков, слесарь-сборщик Р. Агерьяна.

ШIадкха дийлургдац къонача токара Карпушкина Василийна цеха ветерана А. М. Бурдийс шийна дег тIара доь кавйаьрша новкъостал. Из вар доалхане професси карaерзаса хиннача палача дешошка зIамсаг хьалхаьцар, цун дог урасттадаьр. Цу новкхагIча новкъосто даьча гIоно тоде елар цунна шийх низболийта, дикагIдола къахьегама толамаш даха. Советски Эскара мугIарашка гIулакх даь ваьначул тIехьавIа ший цехе юхавера Василий. Юха А. М. Бурдийс новкъостал дир зIамсага. ХIенз ветеранеи къонача токара В. Карпушкинеи стаханокаш шоайла гаьна йоацаш латт. Ший хьехархочун болх зувш вола Василий балха тIа цул тIехьа ца виса гIерт. Цунна из хIанз карагIа ца доале а, ший хьехархочо санна цо болх бергбола ха а йоагIаргхиларах цхьаккха шеко яц.

БоккхагIбарий йоакхо дIакхьачарех ба цехера къона станочникаш Г. Ивушкина, Ю. Депутатов, С. Андрианов. Укх тIеххьарча хава дикка лакхденнад цар балха тIа доаха толамаш.

Къонабарий дукха хьехархой ба Иодис Виктор Петрович мастер волча механически цеха цхьоалагIча участке а. Къона бараштa ший опыт дIател царца дукха болх беш волча В. П. Иодиса ше а.

Укхазарча кагирхошта дукха веза 23 шера заводе къахьегаш вола токарь Цвигун Филипп Андреевич а. Къонача токаро комсомольцо Медковец Владимира йоах:

— Цхьан ханна са да санна болхло волча са боккха аьттув баьннаб Филипп Андреевич сурта волча хьехархочунгара болх Iомабе. Ший хьехархочунгара ла массаза кийча ва из. Цхьаза из хьавеха а веза. Тха станокаш шоайла юкъе латт, са цаI вIаштIехьа из доаллига бIаргадайча Филипп Андреевича хьатIа а вож дIакхетаву, новкъостал ду. Цунгара дукха дикадараш хьаннад аз. Цудухьа болх а дикагIа бе ваьннав.

Ший зIамагIча новкъоста раьза ва Филипп Андреевич. Владимир хIама ха, ший говзал лакхье гIерташ зIамсаг ва, оал цо.

Иштта Ф. А. Цвигуна новкъостал ду Шепелев Ивана, кхы дуккха бараштa а.

Цу цехе шоллагIча пролете къонача токараштa дика гIо дарца белгалваьннав мастер Ахматханов Салам. Дуккхача шерашка токаралла болх баьча Ахматханозах укх шера техникум чакхъяьккхачул тIехьагIа мастер вир. Ший участкерча болхлошта эшшача хана хьехарде, ца кхетачоа духтIаваккха, сага вас хургйоаццача тайпара цунгара даьнна гIалат тоаде хови сег ва мастер Ахматханов Салам.

Къонабарий хьехархошта юкъе ба цIи хеза завода аьшпа пхьар В. М. Наниев, токарь-автоматчица В. Н. Ясенкова, токарь В. В. Ржевский, сверлильщица Е. И. Петрова, слесараш И. В. Тищенко, Л. И. Юхно, иштта кхыбараш.

Кагирхой чIоагIа йоакхо ю заводе. Укхаза хIара цехе къонача болхлошта тIачIоагIбаь ба йоккха балха говзал йола болхлой. Цар кагирхошта дIайовзийт сийдолча къахьегама коллектива а болхлой класса а традицеш.

К. СОКОЛОВ.

Завод тIехьа хIана юс?

КХОАЧАМБОАЦАРАШ ДЕЦАРЕ...

Завод болх бе дIайолаелча денз оборудованена ремонт ю слесарь волаш къахьегаш ва со. Дукха ха йоацаш «Сердало» газета тIа цIенхаштта критика йир тха завода. Цу тIа дувцаш дар бакъда. Цо тха предприяте кулгалхой, берригача болхлой уйла тIаерзаяьй коллектива болх цIенхаштта тоабарв. Юкхьанца денз тха балха тIа чIоагIа Iаткъаш да сушильни камерашкара опорни тархеш стандартагIа йоагIача тайпара ца хилар. Цудухьа кирпишкаш тIайола вордингаш камерашка кIоаргагIа дIаоттаеча нормагIа йоагIачул кхоза дукхагIа ха дIайода.

Ялх бутт гарга формовка мастер волаш болх беш хинна со, цу хана дуккхаза сенае йийзар са транспортер, хIана аьлча сушилкашка бийда кирпишк хьатIая кхецар болхлой. Цудухьа цар шоай нормаш кхсачашъяцар, ритмично дIабодалар болх, касткаста ца боалаш салоIаш багIа безаш хилар цхьабола болхлой. Уж санна долча кхоачамбоацараша телхаю къахьегама дисциплина.

Тха завода лоабат кийч а беш хьатIакхухьаш йола техника къаьна я, запасной экскаватор яц, хIаьта йолаш яр а каст-каста йох. ХIаьта цхьан сахьата а болх сецача 1500 кирпишк хьа ца еш маюсий.

Дукха ха йоацаш сушильни камерашка дIайха фо дIалуш йола вентилятор подшипник еха болх ца беш сецар. БIарччача дийнахьа виъ слесарь хилар из тоаеш, хIаьта тхо болх бе йиш йоацаш дьгIар. Уж санна дола кхоачамбоацараш ца нийсдалийтара цхьаькха подшипник е езаш яр, цхьабакъда, цу гIулакхна эша токарни станок яц. Цудухьа фуинагIа хIама махиллинге а «Электроинструмент» заводе е мельзаводе даха дезаш хул тхо. Цига заказ а даь из яь ялалехьа дукха ха дIайода, хIаьта тха болхлой хьале хIама а доацаш багIаш хул. Цудухьа заводана ремонтни мастерской чIоагIа эш.

«Сердало» газета тIа белгала мадаккхара, заводера дукха болхлой хувцалу. Заводо паччахьалкхеи план кхоачаш ца яр бахьан долаш наьха алапеш а лоха да, цудухьа къона болхлой сацац тхо долча. Квалифицированни болхлой тоъаш ца хилар бахьан долаш кхаь сменагIа къахьега дезаш да тхо. Цудухьа эшшача хана завода эшаш йола материалаш хьатIая вIаштIехьдалац. Уж а кхы а бахьанаш нийсдаларах сменагIа арахецац ткъо эзар кирпишк мара. Из хул заданед дуккха кIезигагIа.

Заводе бокъонца вIаштIехьяьккхаяц социалистически яхь. Шоашта хьалхашка латта декхараш довзац болхлошта, юкъекхувлац моральнии материальнии стимулаш. Завода коа шоана гургъяц болхлой тIахьехаш йола лозунгаш, «молнеш», хIаьта пенгаэста вIалла а доацаш да. Цу дерригнеша болхло ший лоIаме вут, цунна хеталу ше теркал ца веш санна, ше вицвелча санна.

Ховш махиллара, кхычарна дIаяла йоккха опыт а йолаш тIехдика производственникаш ба тха заводе. Нагахьа санна уж лакхе дийца кхоачамбоацараш ца нийсделча паччахьалкхен план толамца кхоачашъяь ца Iеш, тIаийца социалистически декхараш а тIеххоачашдергдар оаха.

А. АРАПИЕВ,
назрановски завода оборудованена ремонт ю слесарь.

ХIара шера 160 тайпара текстильни изделн арахец шехка йоккхагIчарех йолча Смоленски трикотажни фабрика. Керда, вай ханара оборудовани караерзайча къонача предприяте толамца кхоачашъю планаш. Къахьегама овсарлен арахецача продукце дикали лакха хилар бахьан долаш ворхI бетта программал совгIа 1 миллион 350 эзари сома дукхагIа продукци ехкар фабрика.

Фабрика дуккха къона болхлой техникумашкеи вузашкеи дешаш ба.

СУРТА ТIА: нормагIа шинне тIа бе боагIача «КОВО» (ЧССР) фирма кхаь вязальни машина тIа болх бу текстильни ейгачеи промышленноста Ерригсоюзни заочни института студентках комсомолкас Морозова Евгенияс.

В. КУНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

МАССАНАХЬА КХОАЧАШ

Дика вIаштIехьбаьккхаб ший болх Грозненски района 15 шурий совхоза халкъа тIахьожама группа (председатель совхоза керттера ветеринарни лор Н. И. Иванов). Совхоза массе а участке болх беш я посташ.

Халкъа тIахьожамхой массанахьа а кхоач. 4 отделенерча посто болх дика барах цигарча хьаккхий ферме 1 килограмм дулх тIаккхетарга дIадода комбинировании доакъар дикка кходир.

ХIаьта шоллагIча отделенерча посте болх беча халкъа тIахьожамхоша бIарг дика лакхарах дикагIа ду оахам, иштта дика кийчду гуракьа дIадувча ялата лаьтта.

Дика болх бу техника тоаеча механически мастерске, шурий-товарни ферма балхагIа хьожача халкъа рузкъа лорадераша а.

ХIанз совхоза халкъа тIахьожамхоша берригa шоай низ тIабахийтаб бIаьсти дIайийна культураш шоай хаиналхьеи ца йойташи чуэцара.

Къаьстта болх дика бу хьалкъа тIахьожамхой болча хьаккхий ферма бригадира М. И. Шарунова, 2 отделене агронома Н. Абдулкадирова, кхычар.

Л. РУДСКИЙ.

КЕМЕРОВСКИ ОБЛАСТЬ. Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара цIерагIча Бачатски кIор боаккхача разрезе производственни хьалашка тохкамех толамца чакхйовлаш латт Белорусски автомобильни завода коллективо хьаяь 120 тонн мухь хьалъийбу автопоезд-кIор ккукьар.

Наьха санна йоккха машин я из. Цун йIоахал — 20 метр, лакхал — йиъ ахи, шорал — 5 метр, хIаьта кузов чу ши машиннаькъа вагон кIор хувш. Мухь тIаболча автопоезда шаьрача наькъа тIара сухалсахьата 60 километр.

СУРТА ТIА: кIор кхухьа машин разрезерча автострада тIа.

А. КУЗЯРИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ТЕОРЕ ДЕШАШ

ДЕГIАЕНАЧА СОЦИАЛИЗМА ХЬАЛАШКА КЪАМИЙ ЮКЪМОТТИГ

Дунен тIа эттара хьалха социалистически общество хьалъьян хIанз адамленна коммунизмага бода никъ буллаш йола Советски Союз — къамий дош Iилман ларда тIа марксистско-ленински наькъаца къоастадара, вай мехкарча дерригача доккхийчеи кагийчеи къамаштеи народносташтеи, этнически группашта юкъе цхьатараррча бокъонагIа пролетарски интернационализма принципий ларда тIа латта, бокъонца вежарашха йола юкъмоттигаш оттаяран дIахо толаме дегIаккхувларан къаьгга масал а дийна образец а.

В. И. Ленина балхашка дIахо массе оагIорахьара бакъ а яьй, творчески дегIа а йоалаяьй къамий марксистски теории къамашта юкъера юкъмоттиги. СССР-е, социализман хьалъеш латтача коммунизман хьалашка, ленински къамий политико ший башха-дика практически результаташ еннай, бокхеи шеко йоацаши ерригсоюзни дунеи халкъашта юкъере лоархIам а болаш.

СССР халкъаша хьабеначa исторически наькъо цар Iоаьйча йIаьхийча опыто хьех, социалистически къамаш массе оагIорахьара дегIаухийта законагIа хила мадоагIара советски общество социально-экономически, политически, культурни вахара ерригача сферашка уж шоайла тIа-тIа дукхагIа гаргаахарцеи барта ахарцеи цхьана хулаш хилар. Вай мехкара деррига къамаши народносташи массе оагIорахьара тоадаларцеи шоайла гаргаахарцеи белгалдоалаш дола дикалга диллача на керда социальни гIулакх — социализман тIа-тIа дукхагIа дIахо коммунизмага довлачеи замалахьа къамаши къамий юкъмоттигаши дегIаха объективни закон.

Вай парте, социалистически паччахьалкхе йолаш даьккхача ах бIаь шера советски халкъашта карагIдайннача гIулакхий итогаш ше еш, курра хьакхайкадир, ширача замангара вайга кхаьчача тайпара дола къамий дош дизза къоастадаь, хьадди кхы дувца ца дезаши къоастадаь даьнна хилар. ХIаьта карагIдаьнна из хIама парте оттаде бокъо а йолаш дIаоттадаьд СССР-е керда общество хьалъеча яьхача, индустриализаца, коллективизаци, культурни революци санна йолча коталоний мугIаре.

Цу цхьан ханна коммунистически партена хетац къамаши къамий юкъмоттигаши дегIаккхувлара проблемаш къоастаяь а яьннай, таханарча дешашта юкъера дIайоахаш а я яьнна. Цо белгалдоаккх, бокъонца хьалъяь яьначa социализма ларда тIа советски халкъ коммунистически общество хьалъеш доаллача хана къамий юкъмоттигий даькъе а дуккха къамаш даха вай социалистически паччахьалкхе йолаш йолчей толаме дегIаухачеи хIанзарча хана а керда проблемаш хьаутта бокъо йолаш хилар.

КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева яьхад: «революци ялале хьалхарча хана хиннача тайпара вайга кхаькхарга диллача къамий дош дизза къоастадаь даьннад вай. Цхьабакъда къамий юкъмоттигаш социализм йизза хьалъяь яьнначa общество а — из даим дегIаухаш, керда проблемаши декхараши хьалашка увттадеш йола реальность я. Парте даим ший теркама юкъмоттиге лоаттаду уж дешаш, шоай ханнахьа къестаду уж бIарчча хьайшаьча беррагача мехка а къаьсткъаьста хьайнача хIара республика а духьа, коммунизм хьалъяра гIулакха».

Советски Союзе дегIаена социалистически общество хьалъярон из коммунизмага йоалаш хиларон хьахилийтай социалистически къамаши народносташи дIахо тоадаларцеи гаргадахарцеи, коммунизм хьалъеча юкъагIа уж бокъонца цаIаш а хинна дIаоттарца белгалйоалаш йолча къамий юкъмоттигий проблемай даькъера керда этап. Цу тайпара, хIанзарча этапе деш дола къамаьл социализм йизза хьалъяь яьннача хьалашка къамаши къамий юкъмоттигаши дегIаккхувлара проблемай хьакъехьа да. Общественни вахара ерригача сферашка а цу даькъе СССР-ерча къамашта юкъерча юкъмоттигий даькъе а дегIаенача социализма керда дика белгалонаш хьахьокхаш йола уж проблемаш КПСС XXIV съездо кийчъяьи партен советски халкъеи йизаца толаме кхоачашъеший я.

Вай мехка наькъа керда исторически общность — советски халкъ — хьахиларах доккха хIама карагIдаьннад аьна хет партена, Советски Iадал латтача шерашка овлангара дена хиннача социально-экономически, политически, культурни хувцамий ший тайпара юкъара итог санна лоархI цо из. Советски халкъ — наькъа дуккхача къамий исторически общность, цунна юкъерча къамийи народностийи моакхаз санна чIоагIа цхьоагIо.

Коммунизм хьалъеча юкъагIа советски халкъо кхоачашдеча декхараша хьалхагIе а къоастаю къамаши къамий отношенеш а дегIаахара проблемаш а. Царех лархIа мегаргйола проблемаш я ерраморгаш: социалистически къамаши народносташи экономически дегIадахара боарамаш бокъонца цхьатарра нийсдар: дегIаенача социализма совленаш Iилма-технически революцена карагIдаьнаращца советски халкъий дIахо прогресс хилийтар духьа цхьана тарьяр, советски халкъ дIахо чIоагIдар — наькха керда исторически общностъ из хиларах тарра; къамийи народностийи юкъара белгалонаш хьахилийтар, бокъонца социальни цхьан тайпара хулча дIакхачар, вай мехкарча халкъий советски союзни къамийн паччахьалкхел тIа-тIа дукхагIа чIоагIдар; общественни вахара ерригача оагIошта сихъенна интернационализм хулаш латтача хьалашка къамий мегаш вIаштIехьдахар, дIахо йодача хана уж паргIатта дегIаккхувлари вIаши дIаьхи дари; моллагIча тайпара яле а национализман шовинизман белгалонаш дIаяхар, интернационализмах беррига советски наьха гIулакхий норма яр.

Вай мехкарча къамий юкъмоттигий хIанзарча этапа керттера маIан — социалистически къамийи народностийи йоаргйоаца цхьоагIо, уж массе оагIорахьара тоадалари халданза шоайла гаргаахари — бокъонца хьалъяь яьнна социализм дегIаахарен из коммунизмага яларен лоархIамегIара закономерность.

Советски халкъаш экономически дегIаахара боарамаш бокъонца цхьатара нийсделга вIашагIъоавзенна халкъа боахама комплекс йолча хьалъяь яьннача социализма бIарчча цаI йолча ерригсоюзни экономиках ког гIортолга еш да. ХIана союзнии автономнии республикаш комплексно дегIахилга теркал а деш халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошта тIа-тIа кIоаргагIа специализаци кооперировани еча хьалашка цар экономически бувзамаш цхьана леладу гIулакхаш, вIаши ду новкъостал бокъонца интернационализми маIан долаш да. Шердуш чIоагIлуши я социалистически производства материально-технически база, общественни практикана сихагIен диззагIен юкъекхухь Iилма-технически прогресса карагIдаьнараш.

ТIа-тIа доккхагIа хул ерригача паччахьалкхен юкъара проблемаш къоастаеча юкъе хIара советски республика доацa дакъа, тIа-тIа дукхагIа чIоагIлу советски халкъий вежарашха йолча союза экономически лард. СССР халкъа боахама планировани ечеи из дегIаккхувлачеи хана теркал а ду, кхетаме цхьана тар а ду бIарчча хьайнача ерригача Советски паччахьалкхен хьашташ а союзнии автономнии республикаш шоай тайпара хьашташ а, центрера планагIа деш дола кулгали моттигера инициативеи. Экономика сфере, вахара кхыча сферашка а санна, къамий хIама тоаделга уж шоайла гаргадахарца тIа-тIа дукхагIа цхьана тарлу. Интернациональнии къамийн хIамай диалектика укхаза а керттереи хоадамболлаши дола дакъа интернациональни хьисапагIа доалаш я.

ДегIаенача социалистически обществе, хьалхе лелаяра дакъа болхлой классага а дуташ, ерригa классаши социальни группаши гаргаяхара процесс йолаелар, хIаьта хIанз тIа-тIа белгалагIа чIоагIлуш да социалистически общества социальни цхьа тайпа. Хийшна йода физически хьакъалчеи хьегача кхинна юкъера, городаи юртаи юкъера йоккхий башхалонаш дIаахара процесс. Социалистически къамаши народносташи гаргадолхача, цар социальни структура цхьатара нийсъеча, хIаьта долче, дизза а социальни цхьа тайпа а а хинна уж дIаоттача а, хоадамболлаш бола низ ба болхлой класс — советски общества хьалхалаттеи из дегIаяра лостам тIелен низ.

Хьалъяь яьннача социализман хьалъеш латтача коммунизман общественча къамий юкъмоттигий проблемашта юкъе белгалдаьккханза дардаш советски халкъа ерригсоюзни паччахьалкхе санна, иштта СССР халкъий советски къамий паччахьалкхе а дIахо дегIакхувлилгеи чIоагIлулгеи вахара вIалла хиланза дардоаца хIама хилар. Из — Iилман ларда В. И. Ленина кийчъяь а Коммунистически партен Советски паччахьалкхена решенешка дIахо дегIайоалаяь а дола федераце исторически керда, советски тайпа.

Социалистически къамий культураш дегIаккхувлара а духовно йIьхий яра а таханенон перспективашеи дIадех интернациональнии къамийн юкъмоттигаш коммунистически общества бIарчча цхьа культура хьаяр духьа кхетаме цхьана тарьелга. Советски халкъий культураш дегIаахар процессаш ше йоашхаш, новкъоста Л. И. Брежнева йоах: «Советски къамий социалистически культура бе-беча формашта юкъе тIа-тIа белгалагIа хулаш йоагIа юкъара, интернационалистически огIош. Къаман хIама тIа-тIа дикагIа тоаду вежарашха долча кхыча халкъашта карагIдувлараша. Из прогрессивни процесс я. Из социализмо маьххара, вай мехкарча дерригача халкъий хьашташа маьххара да. Бокъонца иштта йохк къамий духьалеи йоацачеи къахьегача беррагача наьха гIулакх цхьатарра дечеи кердача коммунистически культура лардаш».

Хьалъяь яьнна социализм белгалйоал общественни вахара ерригача сферашта тIа-тIа чIоагIагIа интернационализаца цу хулаш хилараш. Къамий юкъмоттигий ерриг моттигаш ца майоагIара чулоацаши цунах чулоацашие я из прогрессивни процесс. Цунна цхьана социализмо къамий дог-уйла дIа ца даккхарал совгIа, кхы тIа а чIоагIду из кердача, социалистически чулоацамца. Къаман куралца, къаман сийленца хулаш йолча патриотически куралах социалнача хьалашка ший къаман довзонел ара а яьнна, дерригача къамий юкъара советски сага курал хьаьй, вахара юкъесенай. Керда хьахиннача цу хьаьнала уйлаца социалистически къамийи народностийи духовни прогрессе органически вIашагIкхоттад интернациональнии къамий хIамаш. Из Iалашмате шера, доккха маIан долаш, ший чулоацамга диллача геттара йIаьхий йола уйла вай мехкара хIара халкъо естественни къамий уйлаел кIоаргагIен шерагIеи я, хIана аьлча цо шийна чулоацаш миллионаш болча советски наьха хьаккхела дикагIа мел дола хIама.

Дерригача къамий юкъара уйла хьахиларо, парте гIулакха мутIахьа хилар, патриотизм, пролетарски интернационализм, къахьегамцара керда, коммунистически гIулакх, коллективизм, общественни декхар чIоагIагIа кхетадар, къаманцарен расцарен гоамза ца лар санна дола советски замала юкъара гIулакхаш вахаре чIоагIдаро теша ду интернационализаце объективни процессаш толаме йолхаш хилара.

Коммунистически парте, советски наха интернационализман советски патриотизман уйланца хаддаьзеи кIоаргеи кхетам балара боккха лоархIам а беш, дицац политически кхетам кхоачамболлаш боацача наьха националистически харц уйлаш хилар, къаман уйлаш цар юхамаччахьа лелаеш хилар. Национализма кхоачарле йолча местничествах каст-каста хьерчаш йола уж гIендеции цережиткаши, къаман сонталахи эгоизмахи хьаьхина хIамаш хилара тарра шовинизман националамаи моллагIа форма, советски вахара маIана хийра я, цудухьа эггара хоадамболлашагIен машар болцаши бола кьовсам лоаттабаьза барсбац царна духьала.

Дукхача къамий паччахьалкхена къамаши къамий юкъмоттигаши дегIаккхувлара лоархIамегIара вахара проблема я бе-бе метташ лувча халкъашта юкъе бувзам лоаттабергбола средство хилар е а хилар. Дукха къамаш дахача буржуазии паччахьалкхенашка санна доацаш, Советски Союзе, халкъашта юкъе вежарий доттагIали тешами болча хьалашка, цхьатараррча бокъонийи вIаши дIаьхи дарен ларда тIа дегIаьха къамий метташ. Дуккхал иштта паргIата дегIаадаро Iалашдаьд миллаш проблема СССР-е толаме къоастаелга а, ВежарийдоттагIал долча дезале цхьана дахаши хьанала къахьегаш хиннача итташ шерашка советски халкъаш кхийнад къамашта юкъе бувзам лоаттабарен цхьана гIулакхаш леладарен юкъарча средствах а, хIаьта, мадарра аьлча, из ба эрсий мотт. Къамашта юкъера бувзамаша цхьана леладу гIулакхаш сихха дуккхагIа хулаш хиларах эрсий мотт Советски Союза дерригача къамаши народносташи вIаши дIа-юха дувцар кхетадара лелабу мотт а хинна дIаэттаб, дунен тIа массане къоабалдаь тIаийцача меттаех цаI а ба.

Цу тайпара, хьалъяь яьннача социализма практико ше хьоттаяь социалистически къамаши народносташа дIахо дегIаккхувлара проблемаш советски халкъо толаме къестаеш я. Къамашта юкъерча юкъмоттигий из яле а е кхыяле а йола проблема уттаеи къестаеи могаргдолаш яц цхьаь цаI дукха къамаш даха буржуазии паччахьалкхе, къаьстта а империализман шерра баьржача къамий-кортамукъален боламен замалахьа.

Цу цхьан ханна керттера чулоацам адамле капитализмагара социализмага ялга а долаш йолча хIанзарча замалахьа колониальни Iазапах мукъадьначa шеккий къахьегача адамаштеи шоашта кортамукъале яккхар духьа къовсам лоаттабараштеи вахара къаьстта боккха лоархIам болаш ба къамий дош, из ниiса къастадар. Керначa дегIаухача паччахьалкхений халкъашта хьалхашка, капиталистически мехкий къахьегамхошта хьалхашка хьаотта къамий дош советски социалистически наькъаца къоастадара йола йIаьхий исторически опыт.

Империализма идеологаша, национализмах дегаондо а еш, харцъю къамий дешах йола ленинизма теоретически положенеш, юхамаччахьа боах Коммунистически парте ленински къамий политика керттера чулоацам, меткIаьлеи дувц доккхийчеи кагийчеи халкъий доларгдоаца вежарий доттагIал, пролетарски интернационализма принципий ларда тIа цар шоай лоIамера паччахьалкхен союз Iалашъяьча СССР-ан кхьча социалистически мехкаштеи карагIдийннарех. Цар лерхIар — къамий дош къоастадара советски социалистически опыта, дукхача къамий социалистически паччахьалкхеи теореи практикаи, идеи а принципий а хам боабелга.

Пролетарски интернационализмах ког гIортолга еш йолча, социализмеи къамий деша хьадда проблемеи къестача ханеи къамий юкъмоттиг лелаяра практико цIаьхха а кхы цIаьхха а бакъъю цу лоархIамегIарча социально-классови яленена яь гениальни ленински анализ. Цу практико къаьгга хьахьокх къамий дош деррагIеи массе оагIорахьарен къоастадулургдац боллой классаеи цун марксистско-ленински партеи кулгалма мара, социализма хьалашка мара. Къахьегача адамий интернациональни солидарноста ларда тIа мара яха положени.

Коммунистически партен дуккхача къамий Советски паччахьалкхеноI шоай чурчеи дунен халкъашта юкъерчеи политике чIоагIгIеи лерагIеи хьалхе делаю тайп-тайпарча къамехи народностехи болча бIаьш миллионаш наьха хIара деннарча кхолламеча гIулакхий вахара лард а хинна дIаэттача пролетарски интернационализма идеяшцеи причипашцеи. Цу цхьан ханна парте цхьатарра ла мегаргдоацаш доархI, къамаш вIаши гаргадахара процесс искусственно чакхъяккха гIертилга а из процесс юхакъувла, къам ше къаьстта дахилга чIоагIдаь дIаоттаде гIертилга а.

СССР-е коммунизм хьалъяра процесса объективни закономерность я социалистически къамаши народносташа дIахо дегIа а кхувлаш, цу цхьан ханна цар экономикеи культурен, советски къамий паччахьалкхел а метташ а массе оагIорахьара тоадар.

Советски халкъаш тоалучеи дегIаухачеи диалектически процессе хьаутт хьалъяь яьннача социализмерча къамий юкъмоттигий проблемаш.

А. ШАКИРЗАДЕ,
философски Iилмай доктор, профессор.
«Бакинский рабочий» 1974 ш. 27. 06.

НАЬХА ХЬАШТАШ ТЕРКАЛ ДАЦ

1973 шера 12 апреле арадаьккхад «Гражданий предложенешка, заявленешка, жалобашка хьажара порядках» долд СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ. Цо паччахьалкхен органий, предприятей, организацей кулгалхойи гӀулакхера нахи декхарийла бу бахача нахагара шоашка кхоачча деррига дешаш шоай полномочешка хьежжа лоацачa хана къоастаде.

Из Указ арадаьнначул тӀехьагӀа Назрановски райисполкомо, райсовета депутаташа, района предприятей, организацей, совхозий кулгалхоша дикка болх баьб къахьегамхой письмошка хьажара гӀулакх тоадеш.

ДӀадахача шера райисполком хьежар Назрановски трикотажни фабрике болхлой заявленеш, жалобаш, предложенеш хьа мишта ийю а царга мишта хьож а. ЧӀоагӀа техкар кулгалхоша уж мишта къестаю. Фабрика директори кхыболa кулгалхойи из болх тоабар декхарийла беш бола соцам тӀайийцар. Бахача наьха письмошка ледара, талмаста, кӀезига теркал деш хьожаш бола предприятей, организацей, учреждeней кулгалхой шӀенхаштта бехктокхаме озаргболаш соцам бир. Райисполкомо ший отделий заведующеш декхарийла бир къахьегамхой заявленешка, жалобашка, предложенешка хьожилга хӀара квартале тахка, цар лоткъамаш хьахулийташ дола бахьанаш довза, письмошка хьажара балха юкъера кхоачамбоацараш дӀадахара хьалда дола гӀулакхаш ле. Цул совгӀа, цу организацейи учреждeнейи кулгалхой бахача нахага дӀадовзийта декхарийла ба советски законодательство, цох лаьца лекцеш еша, беседаш е суден прокуратуран болхлой, юрта боахама специалисташ юкъеоза.

Райисполкома заседанешка дийцад «Назрановский» совхозе, социальни Ӏалашон отделе, района кхыча предприятешкен учреждeнешкен къахьегамхой жалобашка хьожаш беча балха дешаш. Иштта райисполкомо беча баллах холу беркат даьннад.

Цхьабакъда районе хӀанз а я из гӀулакх мадоагтӀара ца деш йола моттигаш. Масала, из гӀулакх во латт Назрановски комбинате, БурокӀалхарча юрта Совета исполкоме. Цига лерттӀа хьажац гражданашкара ухача жалобашка. Масала, дӀадахача шера октябрь бетта денз тахханалца шийн квартира на капитальни ремонт яйта ца могаш лел гороле Назране ваха Тимургиев Маьхьмад. Цо дукхказа а дийхад шийн квартира тоае аьнна. Иштта латт хьехархочун Котиев Саварбика квартира тоаяра гӀулакх а. 8 шу да квартирана ремонт яйта гӀерташ из лела. Дукха ха я Евлоев Маьхьмад-Гирия шийн квартира тоае яхаш дехар деш лела а.

Ла хала долаш къоаста ца еш дукха граю шийга юрта бахача наха кхухьийта заявленеш БурокӀалхарча юрта Совето а (председатель К. Гагиев). Масала къоаста ца беш шера бӀаьхбелар лаьтта дувцаш Муружев Маьхьмад-Гиренен Зарифтовская Тэтьяна Прокофьевнайнен юкъе этта къовсам. Уж дукхаза а юрта Совете баха дехар деш хиннаб шоашта юкъе этта къовсам къоастабе яхаш. Кхоачаш ца деш лаьттар цар дехар уж райисполкоме латкъалца. ТӀаккха мара лаьрххӀа комиссе а оттаяь къоастаданзар из дош.

Шийгара законагӀа доацаш дӀадаьккха хиние, тӀаккха юхаденна лаьтта аха яхаш юрта Совета исполкомагара дехаш дукха ха я йоайир, сагот а дир цу юрта яхача пенсионеркас Вера Ивановна Боковас. Из дехар деш цо сенна заявленеш хӀанз а сагта хьожаш яда хургъяр района органаш юкъе ийлха епарс. Уж санна дола гӀулакхаш каст-каста хул БурокӀалха Цу юрта Совето тӀехьатетт бахача наьха жалобашкен заявленешкен хьожилга е майоагтӀара къоаста ца еш ют уж. Из бахьан долаш лаккерча органашка латкъа безача отт баха нах. Цу хьакъехьа Указа тӀа аьннад: «Граждании предложенеш, заявленеш, жалобаш паччахьалкхен органаша къоастаю компетенцега хьежжа, цхьаьн беттал тӀехьа ца йоалийташ, хӀаьта хьажа а тахка а ца езараш — хьем боацаш, цхьа хӀама этта моттиг хьача а царга хьажа декхарийла йолча органе уж хьачуеннaчул тӀехьагӀа 15 денал тӀехьа ца йоалийташ. Нагахьа санна письмо тӀа уттадаь дешаш из дӀачуденнача органа къоастаде бокъо йоацаш хилча, тӀаккха пхе дийнахьа йолча хана из письмо къоастаде декхарийла йолча моттиге дӀадахьийта а из ше дӀадахьийтарах из хьачуденначa сагага хоам бе а беза цо цунца къамаьл даь е яздаь».

С. АЛИХАНОВ.

ВОЛГОГРАДСКИ ОБЛАСТЬ. Паччахьалкхенга ялат дохкара план шоззей ахаззей тӀехкхоачашъе лерхӀ укх шера «Светлоярский» совхоза ахархоша. Области дикагӀдолча боахамех цаӀ лоархӀаш я из. Ялат чуэцача къахьегама хьинар гойташ ба коммунисташи комсомольцаши.

Дог айденна я тахан къоначар экипаж — комбайнер В. И. Сергееви (аьттехьарвар), штурвальни А. В. Абраменкои. «Луч» яхача КПСС райкома бюллетена тӀа дувц шоай совхозе пар даьхача къахьегама толамех, ялат чуэцача цар лаьцача даькъах. Къонача коммуниста Сергеев Викторен комсомольца Абраменко Александрен толамца чуийцар ялат.

ТАСС фотохроника.

Болхлой комитети социалистически яхьи

Грозненски шурий совхоза болхлой комитета председатела кабинете нагахьа ха агӀац саг воацаш. Укхара хул цхьацца тӀулакха баьхке механизатораш, хьайбаш леладераш, кхыбола болхлой.

Царех хӀаране гӀулакх рабочкома председатела Сайдулаев Ӏаьлас къоастаде дезаш хул. Саббэре, ше волча веначоа тоам хургболча тайпара хьалха а доаккхаш къоастаду Ӏаьлас моллагӀа шийна тӀадена гӀулакх.

— Хьайбаш леладерий гӀулакхаш мишта лел? — юха керда даьккхар Ӏаьлас за шийга хаьттар. — Дукха ха йоаццаш царна юкъе яьржача яхьа итогаш яьй оаха. Хьалхле цхьоалагӀча шурий-товарни ферма коллективага я. ПланагӀа укх шера 9295 центнер шура паччахьалкхенга йохкa езача цо ехкай 9788 центнер. Цига хьалхалатт август бутт болзлуш шера план кхоачашъяь бола доаркаш Т. Чакаева, К. Довлеткириева, А. Тактарова.

ЧӀоагӀа хьинар айдаь болх беш я М. Ханзаев керте латта хьайбаш леладу комсомольско-кагирхой бригада а. Дика болх бу укхаза Ӏаьсий леладераша Франтова Верас, Кудусова Кайпас, Мишиева Мадинас. ПланагӀа тӀаккхетийта дезар 450 грамм долча дени буси 500-700 грамм дулх тӀаккхетийт цар.

Шерра яхь йоаржаяь къахьегаш ба совхоза хьайбаш леладераш.

ЧӀоагӀа раьза волаш дувц Сайдулаева ялат кхедерий гӀулакхех а. ХӀанз чуийна лаьтта оахаш ба механизатораш. ЛаьрххӀа вӀаштӀъелла лаьтта оаха ялх звено я совхозе. Царех дикагӀа болх беш я Темишев Назас кулгалду звено. Ийъ сменагӀа болх баьча цу звеноцарча Дагаев Мусас ший Т-150 трактораца аьха лаьтта 58 гектар хилар. Иштта дика хьоккхамаш долаш болх бу цун новкъосташа Петренко Иванеи, Устаров Абухьасанеи. Укх деношка царех хӀаранена ахчан премиеннай. Цар сийна арахийцай «Молния» яха листок, центральни усадьбе урагӀъяхийтар цӀе байракх. Кхы а чӀоагӀагӀа хьинар айдаь лаьтта оахаш ба совхоза механизатораш.

— Совхоза кхаь отделене хадданза болх беш я кхашка минеральнии органически удобренеш ехка отрядаш, — дӀахо дувц Сайдулаева. — Шера планагӀа 40 эзар тонн удобренеш яхка езача совхоза кхашка 43 эзар тонн гаргга йийллай. ХӀара денна норма 120—130 процент кхоачашъю трактороста Хадаев ГӀайрбека. Из деррига а болх беш баршта юкъера социалистически яхь лерттӀа вӀаштӀехьъяккхарах хьахулаш да.

Иштта, гӀулакхах кхета а кхеташ вӀаштӀехьйоах социалистически яхь совхоза профсоюзни организаце, цун болхлой комитето.

Р. ЗОЛОТАРЕВА.

ЛАЬРХӀАР КХОАЧАШДУ

«Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьттахоша бархӀ бетта план 101,7 процент кхоачашъяьй. Паччахьалкхен планагӀа лаьрхӀачул совгӀа даьккхад 8010 тонн «Ӏаьржа дошув». Иштта дика къахьег цар укх бетта а.

Укх шера дика толамаш доах Белхороев Яхьъяс кулгалдеча шоллагӀча РИТС-а коллектива. Сентябра чотах 3604 тонн «Ӏаьржа дошув» а луш чакхбаьккхар цо дӀабаха бархӀ бутт. Иштта дика къахьегаш я Тебоев Суламбики Албогачиев Ахьмади керте латтача цхьоалагӀчеи кхоалагӀчеи РИТС-ай коллективаш. Цар паччахьалкхен планал совгӀа даьккхад 4400 совгӀа тонн мехкдаьтта.

Бахача наха эша мерза даараш дукхагӀа арахецара тӀагӀертта къовсам лоаттабеш йола Грозненски кондитерски фабрика коллектив дика лоархӀаю укх шера шийна хьалхашка латтача декхарех. Продукци марьхала яккхара бархӀ бетта задани 101,8 процент кхоачашъяьй цо. Ара а хийна паччахьалкхен планал совгӀа ехкай 28 эзар сома маьха кондитерски изделеш.

Социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай Роташная Лидия керте латтача бисквитни цеха коллективо. Озиева Марема кулгалдеча зефирии цеха болхлошеи. Цига хӀара сменагӀа нормаш 120—125 процент кхоачашъеш хьинаре къахьегаш я Громова Людмила, Мартыненко Валентина, Амирханова Хьава, Яндарова Камета керте латта бригадаш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ДЕГА ӀОТКЪАМ БЕШ ДОЛА БАКЪДАР

Массехк шу хьалхагӀа «Правда» тӀа кепатеха араяьлар «Ӏаьржа шу» яха очерк. Цу тӀа дувцар цу хана къона хинна саг, «Моздокрайгаз» яхача треста болхло Миранов баптистски секта мазана юкъе мишта нийсвеннав.

Николая нана баптистка хиннай. «Тха деррига вахар — цӀаккха а Ӏо ца дуллаш жӀарг леладар. Даьлах тешарца озача халонаша ялсамала бода никъ боаккх», — яьхад цо моллагӀча хӀамах из дӀаккхетае воӀ велча. Эскаре гӀулакх деш цо ха йоаккхача юкъагӀа ды тӀайийцаб цун юшас Тамарас.

Юшаси нанаси дехар дарах цкъа ламазе вахав из царца. ЧӀоагӀа кьагар из секте сага еча терконах. «Массане а вӀаши юкъерча безамах» долча хозача хабарашта тӀехьа доагӀа секта члений гӀулакхашцара моттийта леладу хӀамаш, царна сага бала ца хилар теркалданзар юххьанца. Шийн вахаре мел дола хӀама вӀашагӀъувш латтилга зензар. Массаза а дег чу лаьттараш меттаххьа хьайра. Во гӀа санна чакхдаьлар шу. Атта хиланзар Мирановна юха серделонга вала. ХӀаьта а хьатӀаэттар сектах дӀахьадав ше аьнна шийн новкъосташка дӀаала цунна карагӀдаьнна ди. ТӀехьагӀо чӀоагӀагӀа вола атеист а хинна дӀавахар Николай.

ХӀанзa, дукха ха йоаццаш, «Правда» корпункте письмо дера Миранова язду: «Со даькъала вувца мукъа да шо — со коммунист ва. Новкъостий сайх беннача тешамах доккхал ду аз. Мастералла вахийтав со. ГӀулакхаш тӀакхийттад. ДагалоагӀий шоана аз шоашка яьха: юшийга Тамарайга а секта дӀаккхоссийтара долла хӀама дергда аз. ДӀаккхессай! Сектантий карара ваьннав кхы а массехк саг. Сайна могачох бакъдолчунга кхача новкъостал даьд аз царна. ХӀанз кхы а дукхагӀа хайнад сона дын духьалара болх мел лоархӀаме ба. Долла хӀама ши-щегӀа хург ма дий аьнна сапаргӀата хила мегаргвац. Ай мичара. Ды — тоъал чӀоагӀа дохьаж да».

Миранова письмо дешаш ватӀача хана дагаухар сона Моздоке тхоай дӀаьхха хинна къамаьл. Муш миссел дӀаьхадар уж безаме доаца хӀамаш. Цо ше бакъ вацар. Баркал оалаш вар из кегаенна уйлаш къоастаяра шийна новкъостал даьраштa, ше араваргвола никъ мича гӀолла бода шийга хьааьннараштa. Новкъостал дир цхьана балха болча новкъосташа, парте Моздокски райкома инструктора А. Романюка, парте райкома секретара В. Орловас. Цкъа санна, дуккхаза а цунца къамаьл де ха кораяьй царна. Сага кхел кхы бе-башха ца хеташ цхьаккха а вацар.

Шийн маӀан долаш да наьха синош бахьан долаш къовсам лоаттабелга Миранова шийн декхар лоархӀаш хилар. Юххера яйзай цунна дын секта йохкаенна че. Шийца лийнача гӀулакхех хайнад цунна цун фу мах ба. Шийна байзаб цунна уйлаех вохавеш болеи зуламен цун низ. Цу дерригача хӀамаех лора ца беш мишта бутаргба кхыбараш?

ЧӀоагӀагӀа вола активист а хинна дӀаотта Николайна новкъостал даьд парте райкомо. ЛеррагӀен тӀагӀерттaн чакхбоах райкомо дына духьалара болх. «Кхоаненга ма бахийта ды» яхаш лозунг а долаш чакхбоалаш латт из. Лекцеш ешилга, хаттарийн жопийи сайренаш елга, даьлах тешарех хӀаранеца къаьст-къаьста дог тешадеш беседаш елга — долла хӀама да деш. Шин бера нана икона хьалхашка корта ца бетташ сецай, кхыча бӀаргашца хьежай дуненга, шийн бийргий кхоаненга. Йоккха гоазал йолаш вола слесарь хӀанз новкъосташцара хийра вувлац, говзал Ӏомае волавеннав из ученикашта, бокъонца ираз долаш ва. Адвентистий сектана юкъера дӀаьннай, духхьашха партӀатта доккха са даьккхад, кхерам боацаш яха йолаеннай барайтта шу даьнна йоӀ.

Дына Ӏоаткъама духьала тӀагӀертта къовсам лоаттабу Къилбаседа - ХӀирашкахьарча кхыча районашка а. Укх тӀеххьарча хана чӀоагӀбеннаб из лоаллахарча Нохч-ГӀалгӀай АССР-е. Цхьабакъда шейхий тӀехьенаш, моллаш да тхо яхаш лелараш керте латта тайп-тайпара дын секташ хӀанз а бокъонца морально яйха яьннаяц. ХӀанз а гӀерт уж советски законегӀа ца а дахаш, шариӀата «законегӀа» даха деза яха уйла наха дег чу йоссае. Бохам ца беш дац леладу гӀулакхаш, хӀаьта дукхагӀча хана духхьал зулам деш а да.

Кхалсага къаьстта сий доаду киназо. Цхьанна а хӀаман даькъе лархӀац цо цун сий. Нагахьа санна, масала, мари сесаги вӀашагӀкъласташ хилча, бер шийца дита цхьаккха бокъо яц кхалсага. Духьале йоацаш раьза хила еза цун маро шоллагӀа а кхоалагӀа а саг йоалайнча. ЙоӀ йодайнча — къаьнара Ӏадаташ леладераш баьхкке хьаьтт: йодаьчун сесаг хила из раьза е гӀерт уж...

— Дукха ха йоаццаш а тӀехьа следственни органашка бакъ лоткъам бе кхерар цхьабола кхалнах, — яхаш дийцар сона парте Назрановски райкома кхалнаха юкъе беча балха отдела заведующе Пугоева Марияс — ХӀанз хоадамболлаш чакхдоах цар шоай гӀулакхаш, майрра шоаш а къамаьлаш ду шариӀата «законашта» духьала, хӀана аьлча дукхагӀа холу царна юртарча наьха, новкъостий шоашца дика уйла хилар, цар шоаш хьаллоацаш хилар.

Укх тайпара масал доаладу сона Пугоевас. Укхазарча «Электроинструмент» яхача заводе болх беш я Оздоева ШариӀат. Цун хьалха хиннача маьра даьша а маро ше а тӀагӀорттадаь яьхад цунга: бераш шийн даьга дӀале. «Дын авторитеташ» а нхаб, раьза хила еза хьо яьхад. Цхьабакъда вошас Жабраьила, «Назрановский» совхоза механизатора, гадаьккхад цун. «Шун законегӀа хургдац, тха, советски законегӀа хургда», — аьннад цо «авторитеташка». Шоаш яхар ца хулаш дӀабахаб вожаш.

ХӀаьта цхьаькха гӀулакха вошас хьаллаьцаяц юша. ШоллагӀа саг йоалае дагадехар цу заводерча болхлочун Нальгиевай мара. Из цун цӀагӀара дӀаяхай. Вер а шийна дӀадигад. Вайнаьха «Ӏаьдало» яхаб делга дӀадийхад мара а гаргарча наха а. Нальгиевай вошас Ӏадаташ леладераштa дӀаденнад бер. Общественность юкъейола йийзар бер наьнага юхаккхачийтар духьа.

Бакъдар аьлча, къаьнара Ӏаьдалаши харц уйлаши толаш а хул цкъаза. Уж лелераша ца деш цхьаккха хӀама дисац. Кхерам тӀатувсар, шантаж, Ӏехабар — долла хӀама оарцагӀдоакх. Нохч - ГӀалгӀайчен Ножай-Юртовски районерча молла ва ше яхаш лелача Гайралиева «деза» книжка да яхаш леладаьд малхбоалехьара даьнна безама лирика тӀайола сборник. ХӀаьта Карата яхача дагестански юрта ваха Мирзоев шийца деша багӀараштa къорӀа тӀара «хьехам» бе гӀийртав, тӀехьагӀа гучадаьннaчох кхыметтел Ӏарбий алапаш ховш ше хинавеце а.

Наьха хьаькъалаши дегаши бахьан долаш къовсам лоаттабар атта гӀулакх дац. Вай коммунистически мораль теплични хьалашка а ца чӀоагӀлуш, шийн антиподашца лоаттабеча ирача къовсаме чӀоагӀлу. Массанена а безаш хилац из. ХӀаьта доазол дехьарча вай идейни моастагӀашта вӀаллагӀа а мича беза из. Юкъ-юкъе оазаш хоз ийгара, вайшига ды делабе паргӀато яц яхаш, Ӏаьржа доагӀача хин талгӀе тӀара деш «хоамаш» а долаш. Из харц долга ховш ма дий. Из йоах дынах тешараша шоаш а. Цхьабакъда доазол дехьарча «дикаш дерий» сатец. Цар кхыметтел дича шоашта бакъахьа хетар а хьалхадоах. БӀаргаш хьаделла наха новкъостал ду атенисташа, доазол дехьарча «дикаш дерий», советски нах шоашка аьннaчох тешаш хиларах шоашта болча пайданна, шоай бӀехача гӀулакхашта пайда эца ловрий куст доаца гӀулакхаш хьагучадоах. Цудухьа бакъдар кот а доал.

М. КРЮКОВ.
(«Правда» корр.)

Махачкала — Грозный — Орджоникидзе.

1974 шера 2 сентябрерча «Правда» тӀара.

Мехкдаьттахой керда мул

ТӀом хьале хьалхарча, 1940 шера вай мехка даьккха мехкдаьтта 31 миллион тонн хилар. 1974 шера хьалхарча ялх бетта — 223,8 миллион тонн. Шера 400 миллион тонн 1972 шера яьккхай мехкдаьттахоша. Карара, нйслагӀа пятилетка чакхйсалаш шера доаккхаш дола кхоача доагор 500 миллион тоннана геттара гарга кхоачаргда.

Мехкдаьтта индустри дегӀаахара темпаш геттара дика хьахьокх укх даннеша а. Малхбузехьарча СибарегӀен мехкдаьтта доаллача моттигашта промышленни эксплуатаци е йслаяьй 10 шу хьалхагӀа. 1964 шера 209 эзар тонн яьккхаяр укхазара, 1970 шера — 31 миллион тонн совгӀа, хӀаьта 1974 шера диззаа хӀана даккхац аьнна дукхагӀа — 116,2 миллион тонн «Ӏаьржа дошув» доаккхаргда. Укх шера хьалхарча ялх бетта соакха цу ханналца деннaчул 40 процент дукхагӀа доагор деннац Малхбузен СибарегӀено. Мехка хьалхарча моттиге яьнна из район шера 100 миллион тонн мехкдаьтта доаккхача Татарел хьалха а яьнна.

ХӀанз вай мехка мехкдаьттен гази даха кийтъеш 500 гаргга моттиг я. Мехкдаьтта доаллача тӀоанаш 12 миллион квадратни километр дӀалоацаш а дунен тӀаргарех 40 процент хулаш а да. Цул совгӀа, хӀара шера гучайоахача запасаша Ӏалашду мехкдаьтта доахачен мехкдаьтта чакхдоахачен промышленносте вӀаьххача хана производство лелаелга.

Укх пятилетке даьлацӀа дакъа хӀана яц аьнна йола капиталовложенеш гази мехкдаьттен доалла моттигаш лахарга йсхийт, болх беш йолча буровой установкех 70 процент совгӀа ярех мехкдаьтта лаха бурув тохача пайда эцаш я.

1965 шера мехка доагора балансa юкъе мехкдаьттон газон лоацаш хинна дакъа 57,4 процент дар, 1973 шера — 63,4. Доагора кхыча доакьошкара болх сецаб яхилга дац гази мехкдаьттен дукхагӀа доахаш хилар. Энерге дерригача хьастех, вӀаши уж ийс а деш, пайда дикагӀа эца гӀерт вай экономика. Из никъ нийса хилар къаьстта шаьра гучадаьлар укх тӀеххьарча хана — энергеца Ӏалашъяра гӀулакха хӀанз дукккхача паччахьалкхенашта тӀалаттача халонашка хьежача. Вай мехка доагорацен электроэнергецен промышленни предприятеша городашн Ӏалашъяра хӀанзалла хьа доазув оттацаьдац е оттадергда ала хӀама а дац. лерттӀа болх бу бензозаправочни станцеша...

Цхьабакъда Ӏалам рузкъа лорадеш леладарах цунах массагга дикагӀа пайда эцарахи дола дош СССР-е тесса дитад яха маӀан долаш дац из. 1961—1973 шерашка автомобильни транспортаца 2,9-зза дукхагӀа кхихьар мухьаш, хӀаьта пайда эцаш дола бензин 2,4-зза дукхагӀа хилар. Промышленни юртбоахамен продукце миллиард сома лоархӀаш аьшка пийшкашка доагадаь доагор цу юкъа 11,5 процент кӀезигагӀа хилар.

Мехкдаьтта доаха промышленность — из шийн ерригa элементаш сихха дегӀаухаш хилча мара прогресс хургйоацаш йола, шоайла вӀашагӀъювзаеннача производственна чоалхане комплекс. Къахьегам вӀаштӀехьбаккхар, мехкдаьтта лахара, дахара, дӀаахийтара техникеи технологии, мехкдаьттахой къахьегамеи бмтен хьалаш, цар профессиональни квалификаци — цу ерригача а дукккхача кхыча а фактораше юкъарчал доашал влияни ю беьча балхах хьахиналараштa.

ЦӀаькха а хьожаргда вай Малхбузен СибарегӀенга. Массехк шу хьалхагӀа из карерзаергья аьнча тешацар доазол дехьара дукха специалисташ. Царна дага дацар, цивилизаци тӀаккхачанза йола тайгаи ушалийи Ӏалаьмате йоккха территори лоацача хана сага чуоттае Советски паччахьалкхенна могарг ма дий аьнна. Мичара дахьаргда Ӏалаьмате дукха ахча, дукха техника, турбаш, гӀишлой материалаш? Уж ерригa хӀамаш эрий ара гӀолла дунe мел доал гаьнача дӀа мишта кхоачаергья? Наха лерттӀа вахарен балхен хьалаш мишта Ӏалашдергда? Уж проблемаш, белггала, атта яц. ХӀаьта а СибарегӀара опыт чакхъяьлар. Социалистически паччахьалкхен вӀаштӀехьдаьннад цу лоархӀамегӀарча мотигa мел эш ресурсаш тӀаерзае а шерагара шерага доккхагӀа толамаш даха а.

Цу тӀа а, деш дола къамаьл мехкдаьтта сихха дукхагӀа даккхарах хинна а Ӏан — теоретически из вӀаштӀехьдоаккхалургдар эшшаш боараме болхлой дукхагӀа хилийтара наькъаца а. Производственни процесс массе оагӀорахьара эргайоахаш тоаяри цу ларда тӀа къахьегама овсарле лакхъяри из я керттера резерв. 1970 шера хӀара болх беча сага лоархӀаш 9532 тонн мехкдаьтта даьккхад Малхбузен СибарегӀара, 1971—11864, 1972—14319, 1973—17313 тонн., 1975 шера 22 эзар тоннага дӀакхоачаргба из хьокхам.

Бакъдар аьлча, кердаьнна техника а технологи а ца хилча уж толамаш доахалургьац. Шерра юкъекхухьаш а поверхностно - активни вещесташ техе хий чухецара наькъаца тӀоанашкара давлени хьаллоаттаяра метод а, толашагӀа йола кхы методаш а.

Александр ГУБЕР.
АПН корреспондент.

Суздалал ширагӀа а хозагӀа а моттигаш йолаш я. Дале а эрсий лаьтта хала я иззаморг йоккха йоацача моттиге нийсси ахи бӀаьшере «ховшаенна» кхы цхьаькха город хьалаха. Укхазара хӀара улица, хӀара цӀа — эрсий лаьтта хала я иззаморг оагӀув, халкъав таланта теш.

Городах доагӀаш оал араюкъера музей, аьнна. Дукха туристаш тӀаоз укхаза дисача эрсий зодчества XII—XVIII бӀаьшерений памятникаша. Города хьаьшашка дикагӀа салаӀийтара дукха къахьег архитектораши гӀишлонхоши.

ДегӀаухаш латт городера туристски индустри. Хьаьший тӀанийбу «Суздаль» яхача мотело, кердача ресторанаши кафеши. Хьалъеш латт гостиница, кино-концертни зал, иек ду бассейн.

Суздала бӀаьшеренаша ваха тел цун кердачун а.

Город Суздала къахьегамхоша культура тӀехьлеи пропаганда яра доккха дакъа юкъедахьарах, ширача эрсий искусствай зодчествай памятникаш лорадарахи юхаметтаоттадарахи, туризм дегӀакхувларахи, хӀаьта иштта города 950 шу дизарца дувзаденнен СССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагӀа Суздала «Знак Почета» орден еннай.

СУРТА ТӀА: «Подарки» яхача тика йоккхагӀйола продавец Солдатова Любовь йидерашка сувенираш гойташ я.

Н. АКИМОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

НИЙСАЧУНЦА МАШАР БАЦ

Къахьегама овсарле лакхъяр — чӀоагӀа дегӀаеннача моллагӀча экономика производства объеми къаман доходи алсамйоаккхаш бола керттера хьаст. Цудухьа Ӏалаьмате боккхача лоархӀаме ба из хьоккхам дунен шин системо — социализмой капитализмой лелаеча экономически яхье.

«Крепостничестве фий ца хайна къахьегама овсарле хьахилийтай, — яхаш яздаьд В. И. Ленина, — капитализмо. Капитализм бокъонца эшаюла а мег, из бокъонца эша а ергъя социализмо керда, дуккха а лакхагӀа йола къахьегама овсарле хьахилийтарца» (Соч. бизза гуллам, т. 39, оагӀ. 21).

Советски экономикана карагӀдаьннача хӀамаша дог тешадеш хьахьокх боахам лелабара социалистически система чӀоагӀагӀа пайдана хилар. Къахьегама овсарле лакхъялара сухалга диллача Советски Союз дуккха а хьалха я дегӀадаьккхача капиталистически мехкел. Масала, 1951—1972 шерашка СССР промышленносте хӀара шера юкъера лаьрхӀача 6,2 процент лакхъеннай из, хӀаьта США — 3,4, Англе —2,8, Франце — 5,2 процент.

Буржуазни экономически Ӏилма викалаш хӀанз тӀа-тӀа дукхагӀа бакъ ца дича балац, къахьегама овсарле дегӀаяра лакха, тешшаме чӀоагӀа темпаш — социалистически боахама система белгалагӀа йола оагӀув хилар. Царга къайладохвалургдац, белгала аьлча, СССР цхьайолча предприятешкара къахьегама овсарле уж жамо йолча ВӀашагӀкхийттача Штатий предприятешкарчул дуккха а лакхагӀа хилар. Масала, американски экономисташ А. Оксенфельдти В. Голубниччийи бакъ ца дича баьннабац: «ДикагӀйолча советски предприятешка (Ӏаьржача металлурге, еза-йоккхача металлурге, электротурбинаш хьаеча, гидроэлектростанцешка) къахьегама овсарле лакхагӀа я ужжамо йолча США предприятешкарчул».

Цхьабакъда экономически дегӀаахара даькъе Советски Союза карагӀдаьннараш дайле ца гӀерташ Ӏац буржуазни Ӏилмахой. Масала, 1973 ш. кепатеха араьккхар США конгресса ВӀашагӀкхийттача экономически комиссе экспертий группо кийчъяь доклад. Цун автораша (Д. Норен, Ф. Уайтхауз) бӀаргашта бӀаргагуш харцахьдаьккхад СССР-е къахьегама овсарле лакхъяра динамика сурт. Цар йоалаяьча даннешка хьежача, вай мехка цхьан болхлочоа лоархӀаш беча балхах хьахулчун шера юкъера темп 1961—1965 шш. 3,2 процент мара хилац, хӀаьта 1966—1970 шш. — 4 процент мар. ХӀаьта мадарра аьлча вай болхлочо хӀара шера дуккагӀа хьадер хьалхарча юкъагӀа 4,6, шоллагӀча юкъагӀа 5,7 процент хиннад.

Шоай цифраш мичара енай американски «эксперташа»? Цар пайда ийцаб Ӏилман бокъонашца дувзаденна цхьаккха хӀама доацаш йолча методологех: шоашта хет-хеттача тайпара хьахержа товарий набораш арахецара динамика ларда тӀа лоархӀ цар СССР-ера къахьегама овсарле. Кхетадеш ма дий, продуктай набора индексташа хьахьокхар производства ерригa объем дегӀаяра динамика а йоацаш, духьал из набор дегӀаяра динамика йолга.

Советски статистико вӀаши нийсдеча маьхашца лоархӀача промышленни продукце деррига тайпаш цхьана лоархӀаш лелаер Ӏилман метод я. Къахьегама овсарле дегӀаяра темпаш цхьан болхлочоа лоархӀаш из продукци хьаярга хьежжа белгалйоалаш я, тӀаккха цо Ӏалашду бокъонца нийса даннеш хьакхоачилга. ХӀанз дуккхача буржуазни идеологаша бакъду Советски Союза статистико арайоаха даннеш нийса хилар. Масала, американски экономиста В. Каткова «1940—1965 шерашкара советски экономика» яхача книжка тӀа язду: «Советски статистика официальни даннеш берригача малхбузехьарча тохкамхоша хьатӀаэцар ханна дола дош мара дац... ТӀехъяьха яц советски статистически даннеш, советски экономика дегӀаяра хьокхамий къаьст-къаьста мах бара ларда тӀа уттаяьча цхьайолча методели предложенели нийсагӀа а я».

Американски конгресса докладашка бакъдараштa вӀаллатара а доаца хоамаш да укх тӀеххьарча шерашка СССР-е къахьегама овсарле айилара темпаш «наьха санна» лохъеннайола, советски промышленносте къахьегама овсарле лакхлулга «хаьдда» доацал яхаш, Бакъдолчунца нийса доагӀаш цхьаккха хӀама долаш дац уж хабараш а. Къахьегама овсарле лакхъяр — тайп-тайпара дуккха фактораш цхьан ханна еттаяларах хьахур. Къахьегама овсарле лакхъялава аьттув боаккхаш влияни ю факторий укх кхаь группо: Ӏилма-технически прогресс; къахьегам, производство, управлени вӀаштӀехьйоаккхилга эргадаьккха тоадар; болхлой квалификацеи культурно-технически боарами лакхбар.

Социалистически общественни строя къахьегама овсарле лакхъергйолча юкъерча факторий низ чӀоагӀ а бу, дуккха шоай тайпара фактораш хьа а хулийт. Цу тӀеххьарчарех я эггара хьалха: общества къахьегама ресурсех пайда дикагӀа эца йиш а хулийташ халкъа боахам планагӀа дегӀакхувлар, керда моральнии материальнии стимулаш, социалистически яхь, сакхетамеча дисциплинагӀа къахьегар. Социализма экономически законе сакхетаме пайда эцарен къахьегамхой творчески хьинар оарцахӀдаккхарен ларда тӀа латтача факторий ерригa комплекс хаддaнзен массе меттен юкъекхувларо вайцига Ӏалашду къахьегама эффективность айяра темпаш даим лакха латтилга. ХӀаьта цу факташа цунна чӀоагӀа тешал а ду. Укх шера алхха хьалхарча ялх бетта Советски Союза промышленностера къахьегама овсарле 6,8 процент лакхъеннай планагӀа шера лаьрхӀача 6 процента метте. Къахьегама овсарле — общественни производства эффективноста эггара лоархӀамегӀара хьоккхам тӀа-тӀа сихагӀа лакхлу советски промышленносте.

ХӀаьта а Малхбузехьа даим керд-керда хӀиллаш лелаю Советски Союза карагӀдувла экономически хӀамаш харцдар духьа. Масала, цхьаболча американски экономисташа (Д. Хардта, Д. Галлика, В. Тремла) йоах, цу даькъе СССР-а хӀамаш карагӀдувлар эггара хьалха «аьттув болаш» дола демографически хьалаш бахьан долаш да. Советски Союз, йоах цар, къахьегама овсарле лакхъяра йоакхо е укх тӀеххьарча хана мара йолаеннаяц, хӀанз а йолаеннаяц, балха низа резерваш мехка кхоачалуш латтандаь мара.

Цхьаккха тайна критика лоалуш дац цу тайпара къамаьлаш. Къахьегама овсарле лакхъяра даим чӀоагӀа уйла гӀаахийтай СССР-е. Масала, хьалхарча пятилетка шерашка (1928—1929—1932—1933 шш.) СССР-е хьабе болх ца хилар цӀендаь дӀадаккханза а хӀаьта долче, балха низ ца тоъара хьакъехьа вӀалла къамаьл хила ца доагӀаш хиннача а хана, дукхагӀа яьккхача къаман дохода пхе даькъах кхо дакъа хӀана яц аьнна яр къахьегама овсарле лакхъярах хиннай. ШоллагӀча пятилетке СССР-е ерригa дукхагӀа хиннача къаман доходах 67,3 процент, йиълагӀча пятилетке 80 процент кхаьчар цунна доагӀача даькъа. Карарча пятилетке из хьоккхам 80—85 процентага кхача безаш ба.

Шекo яц, демографически фактораш юкъера дӀаяха йиш ца хиларах. Халкъа боахам дегӀабоагӀилга сихде е юхасецаде тарлу цар. Цхьабакъда производстве дегӀаахара темпашта хоадамболлаш долча даькъе влияни ю обществе хьалха латтача производственни отношенеша. Социально-экономически хьалаш юстара а дуташ, цар когаметта демографически фактораш дӀаоттае а гӀерташ, коммунизмана духьала бараша шоашта ховшшехьа а харцахьйоах социалистически экономика дегӀакхувла механизм.

«Советологаш» оалаш бараштa юкъе ба советски халкъа боахам дегӀаахара лакха темпаш, дий хьона, «производственни ресурсех лерттӀа пайда эцара цхьана тарлургъяц» яхаш дувцараш а. ХӀаьта мадарра аьлча, долла хӀама кхыча тайпара да. Духьал хӀамаш хьакхоллаш долча общества низех кхетаме пайда эцарах хьахиннача социалистически экономика дегӀаахара лакхача темпаша оттаду цу тайпара ресурсаш тӀа-тӀа эффективнегӀа юкъекхахьанза даргдоаца хьал.

СССР-е боахама реформа яро общественни производствана интенсификаци яра тӀаберзабаь никъ чакхбаккхаро йиш хулийт халкъа боахама эффективность ондоча даькъе лакхъе, мохк экономически дегӀабоагӀилга сихде. Масала, СССР общественни къахьегама овсарле 29 процент лакхъеннай 1961—1965 шерашка, хӀаьта 1966—1970 шерашка — 37 процент. 1971—1973 шерашка общественни къахьегама овсарле лакхъяра наькъаца хьахиннай алсамъяьннача къама доходах 80 процент совгӀа яр.

Оалаш мадарра, бакъдараш — къарлуш хӀамаш дац. Цар дог теша а деш харцду, укх ах бӀаь шу совгӀа хана социализм бӀехье, цун экономически толамаш харцде гӀертараща дувцараш.

Игорь ВИНОГРАДОВ,
экономически Ӏилмай кандидат.

(АПН).

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Кхыча мехкашкара хоамаш

ШИЙ КУЛГАЦА ХЬАШТДАР ДУЛУРГДА

Ламонт яха моттигера городилг... йоххаш хиларах бола хоам кепатехаб Вайоминг яхачу американски штате арадувлача «Каспер Стар трибюн» яхача газето. Бобби Кинг яхачун доалалахьара из моттиг шоссе бIоаххала улл. Городилгера эггара «толашагIа» йола хIамаш — мотель, тикаш, кафеш, бар — автомобилисташа деча гIулакхашца ювзаенна я. Из базар Кинга укх тIеххьарча хана пайдаш кIезигагIа тела яьнна хиларах из «пайдана йоаца» Ламонт йита а йита, кхыькхе базар йолае лаьрхIад цо.

(АПН).

ДЕЗАЛА ТРАДИЦЕШКА

Роса Кальюкес Кальфукурай 119 шу дузача дийнахьа цунна къаьстта пенси хьожадеш дола документаш цунга дIаделча, бегашта цхьаккха хIама доацаш аьнный цо, кхы а итташ шерашка бохчилг даста дезаргга Iаьдала. Иштта шийх бIубенна из хьакхайкадара бахьанаш долаш я тIах аьнней самукъаней йола аргентинка: 169 шу даьлча еннай цун наьа, хIаьта да цхьа хатар а хинна веннав 155 шу «мара» ца доаккхаш. Виста Алегра яхача городерча йIаьха ха йолчун боккха дезал ба. «ЗIамагIволча кIаькна» 65 шу дуза ди дездир дукха ха йоаццаш.

(АПН).

МОНА ЛИЗАЙ ОАЗ

Леонардо да Винче гIоръяьнна шедевр «Мона Лиза» Токио гойтача хана цун оаз «дагаръе» лаьрхIад японски кибернетикаша тоам болча флорентийка бордий цепаген баге айдарген хьежжа. Компьютера «йоах», Мона Лизай геттара чIоагIа контральто хиннай...

(АПН).

УАЙТЛЭМА СЕННАГIЧУНЦА САКЪЕРДАЛОЙ А...

Дунен тIа эггара лакхагIа — 42-зза вIашатIардаь — картий цIа урагIдахийтад горо Берисоллерча английски промышленника Джой Уайтлэма. ЛаьрххIа кийчвенна хиннав из «гIирс хьалбе»: цо енначa заданегIа инженераша нийса лоархIамаш даьд, цул тIехьагIа компьютера новкъосталла массехк бIаь колодана юкъера эггара дикагIа да аьнна хеташ дола карташ хержад цо. Массанел а ше толар бакъдеш дола фотосурт Англе «Рокердий книжка» тIа дахьийтад Уайтлэма. ХьалхагIа цу книжка тIа дахьийтача, шийна «карагIдаьннача доккхача хIамал» 15 этаж тIехваьннав Уайтлэм.

(АПН).

ФУ ЮЪ IАТТО?

Гарлем яхача голландски городерча массехк музейна юкъе нагахьа ца хулча тайпара тамашийна цаI я — моттигерча бойне. Цун экспозицеца — доалаьча доахана кер чура яьха тайп-тайпара хIамаш, цу «Кунсткамера» витринашка хьокха оттаяь я масса тайпара чIовгаш, гIозараш, ахча, сахьаташ. Гулъяьча хIамашта юкъе эггара езагIа лоархI музей лелаеча Генрих Гофта сакъердаш волча цхьан воккхача саго, гучох, сакъердамя чам ше баьккха ваьначул тIехьагIа баь тIа Iолегаяь, хьа а дIа а йоахаш лелаяь тIерчен кIалхарчен мочхалех йоахкаеш хинна дошо протезаш.

(АПН).

ПЛОВДИВ: ЮБИЛЕЙНИ ЯРМАРКА

Iаламо хозъяьча моттиге уллача, 300 эзар саг вахача болгарски городе Пловдиве сентябрь бетта хьаеллача дунен халкъашта юкъерча традиционни ярмарке боагIаргба ерригача континенташкара эзараш хьаьший. ХIанзара — юбилейни, ткъаь иттлагIа — пловдивски ярмарка эггара шерагIен викалаш дукхагIа болаши хургъя. Европе йоккхагIйолча дунен халкъашта юкъерча торгови форумех цаI хиларах тарра из боккха лоархIам болаш хилара тешал ду кхыча мехкашкара цига дакъа лоацараш тIа-тIа дукхагIа хулаш хиларо, торгови контрактий йоккхало. Укх шера ярмарке дакъа лаца шоай безам хилар хIанзале а хьакхайкадаьд 41 паччахьалкхенерча 4000 фирмо.

Пловдивски ярмарке, массаза а яхар мо, дукхагIа хоз «интеграци» яха дош. Советски Союзен кхыча социалистически мехкийн экспозице дог тешадеши къаьтан хьахьокх СЭВ-а членаш долча мехкий экономически низи цар бIубенна бозха гIай. Укх шера, вежарашха йолча паччахьалкхенаша вIаши Экономически новкъосталдара Совета 25 шу дизар белгалдоаккхача хана, СЭВ-ага гIоллиарча хьаьшаша Пловдиве хьахьокхаргда айхха цхьана гIулакхаш деладарах бокъонца даьнна беркат, социалистически экономически интеграцена карагIдаьнна Iалаьмате доккхий хIамаши цар торонаши.

Ярмарке хIара шера эггара чIоагIагIа теркам тIаозаш я дуккха къамаш дахача Советски Союза Болгаре йоккхагIйолча торгови партнера — павильон. Сийрден чулоацам дика болаши йолча, чура а арара а 11 эзар квадратни метр моттиг дIалоацача цун экспозицеша дувц советски халкъа боахама таханарча денах, хургдар гаьнна хьалхагIа гуш КПСС XXIV-ча съездо белгалъяьча йоккха боахама комплекс дегIаяра перспективех. «Со дог тийша ва, — советски павильоне хинначул тIехьагIа отзывий цхьан книжка тIа яздаьд Стрелга яхача болгарски городерча хьехархочо К. Дынчева, — советски Iилмен техникен адамий знаней бухь хиларах. СССР-е Iилманна карагIдувла хIамаш практикэна юкъекхухь къахьегача сага хIама тоадар духьа. ХIаьта из дика ца хета йиш яц дунен тIарча беррига прогрессивни нахах».

Болгаре социалистически революци хинна 30 шу дузача Пловдиве хьаеллаш йола ярмарка вахара деррига доакъошка болгарски халкъа карагIдаьннарий шерра панорама а хинна дIаоттаргья. Къаман индустри массе оагIорахьара дегIайоалаяра эггара аьттув болашагIа йола торонаш хулийт Болгаре Iилма-технически революци дегIаяро. Белгалдоалаш хIама да, болгарски машиностроене 4500 экспонатах кхоалагIа дакъа промышленни производства кердадараш хиларах.

Пловдивски ярмарка дунен халкъашта юкъе чIоагIа сий деш йолга ховргда, массаза а яхар мо, цига официальни правительственни экономически делегацеш ахар санна йолча, дог тешадеча фактах а. Iилманеи производстванеи юкъе юкъарчал деш йолча цун лоархIам беш хилар хьахьокх 10—12 отрасле ше йолча традиционни Iилма-технически конференцеша. Цига докладаш ю болгарски доазол дехьарчеи итташ специалисташа.

Укх гаргарча шерашка ярмарочни городока територе тIа хьалъергья кхы а ялх павильон, хьаелларгья къамий Палата. Ярмарочни комплексана юкъейоагIаргья Марица яхача хи тIара гIайре: укхаза хьалъоттаргья болгарски судостроене павильонаши кхыйола здането.

Пловдивски халкъа совета председатела Диран Парикяна белгал мадаккхара, шийн хьаьший къонлий тIаш городо шийн мехка хинна доккхий хоза хувцамаш цунца хьа а хьокхаш. 3-ча сентябрера 10 сентябре кхаччалца юха а вIаши гIойле йолча тайпара хьинаре цхьана экономически гIулакхаш леладе безам болаш Болгари хилар хьахьокхаш йола торгови центр а хинна дIаоттаргья Пловдив. Традиционни фракийски Iимерзалца тIаэцаргба Марице тIарча городо юбилейни ярмарка хьаьший, дунен халкъашта юкъера бувзамаш шердара пайдане гIулакх хиларах тарра боккха лоархIам болаш из хиларах дог тийша а йолаш.

Розалин КОСТОВ,
болгарски журналист.

(АПН).

Пловдив.

«КОТАЛОН» БОЛХЛОЙ КОТАЛО

Англе исторе чухь духхьашха йоккха болхлой кооператив вIашагIъелла «Котало» яха завод мехка юккъе, Коверни яхача города гаьна йоаццаш уллача Мериден яхача моттиге я. Гаьнаша хьулаяь уллача цу хозача районерча доккха доацача, техникий дараш санна долча цIалгашта юкъера гаьннара хьежача бIаргагу завода йоккха здани.

Йоккхийча коанаIараштa юххе тхо дIачу ца дахийта тхона никъ бехк массехк къонахчо. ХIаране пхьарсах зиг доалл «пикет» аьнна тIагIолла даь йоазув а долаш.

— Провокатораш дуккхаза а гIийртаб заводе чубахка. КIезига духьала ийттадац тхо «Коталон» террритори «цIенъелга» тхогара дIадехаш болча полицейскешта а. Цудухьа дийнахь а бус а ха деш латт укхаза пикеташ, — йоах пикетчикех цхьанне.

«Коталон» маркаx йола мотоциклаш дунен тIа дикагIчарех лоархIаш я. Цхьабакъда производство вIаштIехьъяккхара даькъе кхоачамбоацараш хиларах завода да йолча «Нортон виллайэрс триумф» яхача компанена доккхий зенаш хулаш хиннад, цудухьа соахка аьхки цо хьакхайкадир рентабельни йоаца предприяти хиларах тарра завод дIакъовлаций безам хилар. Балхара дIабахара кхерам тIабессар ши эзар гарггача сага. ТIаккха болхлоша лаьрхIад — «Котало» шоай бе йолла. Цар цехаш хьалийцай, цхьаккха дича а цар чура дIабовла тигадац.

Машинашъераша дийнахьа а бус а ха оттадаьд, болхлоех шоаех хоржаш йола «директорий совет» вIашагIъеллай. Цхьабакъда законии организаци а лаьрхIа кооператив бакъъяь тIаэца тигадац Iаьдалаша. «Коталонна» запасной оатхалаш ягIацар, цудухьа продукци арахеца йолае йиш хилацар цун. ХIаьта а, «дай» боацаш гIулакх шоаш леладе лаьрхIа шоаш хилар бакъдир болхлоша. Итт бутт совгIча хана чIоаггIа къовсам латтар, тIаккха, юххера а, ка ца елча даланзар Iаьдалаш. Июль бутт бовш хьакхайкадир, правительства 5 миллион стерлингий фунтага кхаччалца ссуда хьожадаьд кердача предприяте производство вIаштIехьъяккхара, аьнна.

Кооператив официально бакъъяь тIаэцарах, британски кепайоазоно белгал мадаккхара, «английски къахьегамхой йоккха котало» хилар. «Мериденерча завода котало» — керте гIолла даь цу тайпара йоазув а долаш я, «Файнэншил таймс» яхача газета тIара цхьа статья. Цу тIа йоах, «Коталон» болхлоша керда оагIув язъяьй английски профсоюзни болама исторена юкъе, шоай хьашташ лорадара башха-дика никъ хьахьекха. Геттара дика кхетадеш да, правительства яьча решене «экономика йохаяр могаду» оаш яхаш лейбористаш бехке беш болча консерваторийн аьттехьарча газетийн дорха духьале хьоаь хилар.

Тхо «Коталоне» даьхкар цига, цхьайтта бутт баьнначул тIехьагIа духхьашха, производство юха а болх бе йолаеннача хана. Цехашка юха а дукха нах лела баьлар, цIаккха ца дужаш машиний тата латт гонахьа. Атта дацар завода хьалха хиннача даьша бохабаь боахам юхаметтабоалабе, цхьабакъда хIанз цIена йолаш санна къег станокаш, нийс а яда даьтта хьекха заготовкаш.

Башха йIаьха йоацача юкъагIа дукха хувцамаш хиннад заводе. Болх дикагIа вIаштIехьбаьккхаб, къахьегама кхерамзленна чаккдоаха гIулакхаш тоадаьд, клуб вIашагIйоллаш латт.

БIарча ди даьккхар аз предприяте, болхлошца къамаьл дир. Уж дегаш ураьтта а Англе хиланза долча цу гIулакха толам баргбоалах чIоаггIа дог тийша а ба.

— «Каталон» кхоане мишта хургья аьнна хет хьона? — хаьттар аз кооператив вIашагIъелларех волча цхьаннега, Ковентре транспортнии квалифицированнии боацачен болхлой профсоюза отделене секретарага Билл Лапверсага.

— Укх гаргарча беттaшка чIоаггIа когаш тIа оттаргда тхо, — жоп делар цо. — ХIаьта кхо шу даьннача тIехьагIа лерхIачох, 1973 шерачул шозза дукхагIа арахецаргья оаха мотоциклаш. Цул тIехьагIа завод эца дага да тхо. Массехк шу даьннача гIолла «Коталон» конвейераш тIара кхыча маркех йола мотоциклаш араюргьяп алга дац кхыметтел автомобилаш ювла а тарлу. Оаха дIахьокхаргда, со дог тийша ва, предпринимателаштачул дикагIа производствана болхлошта доал дулулга. Нагахьа санна Англерча болхлой кооператива эггара хьалхара опыт толаме хуле, оаха даьр морг дергда дуккхача коллективаша.

М. ОЗЕРОВ,
ТАСС корреспондент.

Лондон.

Студентий цIей

Укх деношка Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета ворхI эзар студентий доккха цIей хилар. Из хетадаьдар укх шера деша эттараш студентий дезале дIаьцара, уж боккхача, атта хургбоацача Iилман наькъ тIа балара.

...Ийс сахьат даьнна ха. Университета юххе гулбеннаб хоза кийчбенна мехкарийн кагийнахи.

Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета а ректорага, доцентага Павлов Михаил Павловичага шоаш деша, Iилма карадерзаде кийча хиларах рапорташ ду факультетий викалаша.

Цул тIехьагIа къамаьл ду университета ректора:

— Шоай сийрдача вахаре хоза оагIув дIайолаю оаш тахан. ХIанзалца ца дайза керда хIамаш довзаргда шоана укхаза. Тхо теш оаш дика дешаргхиларах.

Университета символически дIоагIа дIалу I-ча курса студенткайта Багаева Бэллайга. Университета сий лакх лоаттадергхиларах шоаех бенна тешам цIаккха боаберг ца хиларах шийн новкъостий-студентий цIерагIа дош лу цо.

Университета ректора лента хоададу, беррига дIачуболх актови зале.

Университета традицех, студентий вахарах дийцар ВЛКСМ комитета секретара С. Егорова, университета преподавателаша И. Ю Алероева, М. Х. Точиева, Н. И. Ефанова, ВЛКСМ обкома секретара А. Митрофанова, иштта кхычар.

Цул тIехьагIа советски студентий мугIарашка шоаш дIаэцаш Ленина хьехамаш кхоачашде, Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета традицеш лорае а дIахо яхьа а, Iилман а общественно-культурни а вахаре хьинаре дакъа лаца, беррига шоай низ, хьинар халкъа, Коммунистически парте, коммунизм хьалъяра гIулакха дIабала хьал а гIайтта торжественни дув биар Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета цхьоалагIча курсий студенташа.

Царна хетадаь доккха концерт хьекхар университета художественни самодеятельноста коллективо.

Цу дийнахье а университета студенташа В. И. Ленина памятника хьалхашка зизаш дехкар.

* * *

«Машиностроитель» яхача кинотеатра хьалхацка гулбеннаб хоза кийчбенна селхан абитуриенташ хинна, хIаьта тахан Къахьегама Шеча Байракха орден лелаеча, академика Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта институтa цхьоалагIча курсе деша эттa мехкарийн кагий нахи. Духовой оркестро марш локх.

Укхаза традиционно дIадолалу Грозненски мехкдаьтта института студентий дезале уж чуэцара шей.

Института актови зал хьалйизай 850 совгIача студенташа. Президиуме ба института кулгалхой, партийни, профсоюзни, комсомольски организацей викалаш. Студенталла дIаэцача торжественни ритуале дакъа лоацаш вар КПСС обкома Iилман дешара заведенейн отдела заведующе заместитель А. А. Надиров.

Митинг хьаелл института парткома секретара Ю. В. Мареченкова, цо къамаьл де дош лу института ректора Ю. Л. Расторгуевна. Юрий Леонидовича керда деша баьхка студенташ даькъала бийцар, мехка къаьнагIйолча дешара заведене традицеш йовзийтар. ЦхьоалагIча курса студентий цIерагIа шоаш советски студента цIи лакха лоаттаергхиларах дош делар Гончаров Сергея.

Цул тIехьагIа студенташ В. И. Ленина майдан тIа болх. Колоннана хьалха ва лотаяь факел бе йоалла пхелагIча курса студент Глухов Валерий. Баьчча памятника хьалхашка зизаш дохк цхьоалагIча курса студенташа.

Колонна институтагахьа йода, Глухов Валере факел дIалу I-ча курса студентага Климов Евгенега, цо боккхача чаме чу цIи лотаю.

ВЛКСМ комитета секретара Шевченко Александра Iодеш торжественно дув баара деш. 800 студенто кхозза тIехьаоал: «Дув буъ!»

Мехкдаьтта технологически факультета декана, доцента Евгений Павлович Судакова цхьоалагIча курса студенташта дIалу доккха студенчески билет, хIаьта института проректора Юрий Алексеевич Стерленкос — института символически дIоагIа.

Я. РОЗИНА.

СПОРТ

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕ — США: 7,5; 2,5

Дукха нах гулбеннабар дIадахача оршот дийнахьа «Спартак» ДСО стадионе. Тамаш а яцар. Ший лоIаме кIалтохаргах латара Нохч-ГIалгIайчени Америка ВIашагIкхийттача Штатийн кагирхой командаш вIашагIкхеташ яр укхаза. Цо Iалаьмате чIоагIа теркам тIаозар Грознерча спорт дукхаезарий. Ши эзар совгIа саг вар цу яхьашка хьажа вена.

Лоаща къамаьл а деш спортивни вIашагIкхетар хьаделл керттерча судахочо, СССР заслуженни тренер волча А. З. Дзгоева.

— Деза новкъостий! Деза хьаьший! аьлар цо. — Тахан вай доккха спортивни цIей да. Тахан эггара хьалха Нохч-ГIалгIайчухь хул ший лоIаме кIалтохаргах латара дунен халкъашта юкъера яхьаш. Вай долча хьоашалгIа енай Америка ВIашагIкхийттача Штатий кагирхой команда. Тахан из вIашагIкхет вай республика кагирхой командаца.

Шоайша тренераши судахойи а болаш кIувса тIа хьаарайоал командаш. Хьаьшашка моаршал хоатташ къамаьл ду Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советерча физкультуран спортен комитета председатела Б. О. Гайсанова. ТIаккха къамаьл ду Америка делегаце кулгалхочо Д. Эдингтона.

Цул тIехьагIа дIадолалу доттагIлен вIашагIкхетар. Эггара хьалха кIувса тIа арабовл 48 килограммага кхоачаш дозал мара доаца эггара байгIа бола спортсменаш. Вай республикера Мурдалов Эльсолти кагирхошта юкъера Америка чемпион Снаок Эди. Вай спортсмен тIех волаш чакхдоал из вIашагIкхетар. ДукхагIа очкош яхарца котвоал вай мехкахо.

ШозлагIа кIалтохарах лат кагирхошта юкъера Америка чемпион Сигрен Нили нохчо Магомадов Тархани. Тархан кот волаш чакхдоал из вIашагIкхетар а.

Американски командана хьалхара голам боакх США чемпиона негро Фрайерсон Холлиса. Очкош совгIа хиларца из котвоал Грознерча Хусаков Вахидал.

Цхьаккха кот ца воалаш чакхдаьлар кагирхошта юкъера США чемпион Престон Марки вай мехкахо Ахметсултанов Iумари кIалтохарах латар.

Вай командана цхьаькха а очко йоаккх дукхагIа очкош яхарца США чемпионал Смит Бредал котваьннача нохчочо Исаев Мовсара.

Цул тIехьагIа тIалатар кIезигагIа а долаш лорабала бодалу американцаш. Цхьаккха кот ца воалаш чакхдоал вай мехкахо Юнусов Iаьлеи США чемпион Шелтон Чарльзи кIалтохаргах латар. Цхьабакъда Америкера спортсмен Лютер Пауль говза ловзар чакхдаккха гIерташ хинчавале а, дукхагIа очкош яхарца цул котваьлар вай мехкахо Китаев Нурдин. ХIаьта Грознера Даудов Iалаши хьаьший командацара Северн Дейви кIалтохарах латар цхьаккха кот ца воалаш чакхдоал. Городерча спорт езараштa доккха совгIат дир пхьандараш кIувса IотIатоIадеш США чемпион Ноленд Джеральд Iовиллача Уциев Iалауддина.

Къаьстта чIоагIа хьожарий теркам тIаозаш дар эггара дукхагIа дозал дола спортсменаш вIашагIкхетар: Цу категорех латаш вар вай республикера 100 килограмм дозал дола Бисултанов Асламбек. ДIатIахьежача из белажга гIолла мара вагIацар 135 килограмм дозал долча США спортсмена Джексон Джиммена. ХIаьта а гулбеннараш гIадбухаш кIувса тIа ког ура ца оттийташ ловзавора вай мехкахочо хьаша. Массане а къаьстта чIоагIа дог гIоздоаккхаш вай мехкахо котвоалаш чакхдаьлар уж шиъ кIалтохарах латар.

Нохч-ГIалгIайчен команда Америка ВIашагIкхийттача Штатий командал 7,5:2,5 счет йолаш котйоалаш чакхдаьлар из фусамдаьйи хьаьшийи кIалтохарах латаш вIашагIкхетар. Боккха толам ба из вай мехкахошта.

— Цу вIашагIкхетаро хьагойтар вай республике кIалтохаргах латара спорт дукхаезилга, — йовх раьза волаш керттерча судахочо А. З. Дзгоева. — Къаьстта белгалдаккха доагIа республика кагирхой Америка чемпионех кхера ца луш, лакхарча спортивни говзалца, денале доттагIлен хьалхара вIашагIкхетар чакхдаькхалга.

* * *

Селхан США кагирхой команда шозлагIа кIалтохарах латаш хилар вай республикерча кагирхой шоллагIча командаца. Из вIашагIкхетар 4,5 : 4,5 счет а йолаш чакхдаьлар.

А. БАСИЕВ.

СУРТАШ ТIА (лакхехьа): Нил Сигрени Тархан Магамадови, судахо Идигов, (лохехьа) Эд Снооки Эльсолт Мурдаловн.

В. ЕЛИЗАРОВА сурташ.

ФЕ ХИЛА

Укх тIеххьарча хана вай республика территоре тIа пассажираш, къаьстта а бераш, дIа-юха кхувлара правилаш телхаю.

ГIулакх миштад аьлча, ВЦСПС ЦК-аи СССР МВД-ен указанегIа автобусашца мара дIа-юха кхувла йиш яц бераш. Цу гIулакха водитель декхарийла ва наькъа аравалалехьа шийна лораш хьажийта а инструктаж эца а, хIаьта иштта автомобиль технически вIаштIехьа хиларах госавтоинспецера тешал эца а.

Халахете а, уж декхараш дешара заведеней, юрта боахама, кхыча организацей кулгалхоша кхоачаш ца дарал совгIа, лакхе йийца указании чIоаггIа телха а ю.

Масала, дукха ха йоацаш грузовой, бераш чуховшаде мегаргйолаш кийчъянзен технически вIаштIехьайоацачен автомобилаца дIадугаш хиннад 38 бер. Автомобиль Ермоловски коа тIарча оалхазарий совхоза хиннай, хIаьта из лехкаш хиннав шин беттал кIеззига совгIа мара стаж йоацаш вола водитель Х. Цуев.

Цу дийнахьа менна чIоаггIа веха хиначa шоферах В. Дадашевх тийша дIаденнад бераш. Наурски плодопитомника доалахьара автомобиль иштта технически вIаштIехьа йоацаш а хиннай.

Пассажираш дIа-юха кхувлара правилаш цу тайппара толхаяьй 1572 автоколонна водитела В. Точиева, Закан-Юртовски юкъерча школа шофера Д. Мусаева, дуккхача кхычар.

Пассажираш дIа-юха кхувлара гIулакх цу организацей кулгалхой оагIонгахьара кхоачам бола боацаш леладарах минча хана доккха зулам дала тарлу. Вай республике хатараш хинна дуккха моттигаш вайна йовзаш я. Къаьстта дика кхетаде деза из хIанз: кхашкара балхаш сихденича хана. ХIана аьлча юрта боахама къахьегамхошта новкъостал де дукха нах ухаргба. ДукхагIча даькъе уж хургба деша багIа кагирхой. Цудухьа дешара заведеней, колхозий, совхозий кулгалхоша бокъонца кхоачашде деза пассажираш дIа-юха кхувларца дувзаденна дIадехараши указанеши.

Фуд царгара хьадехар? Транспорта тIа аптечкен цIера духьалара устройствон хила еза. Ховш мадарра, наькъа кхерамзлено дIадехараша яххача тайпара технически вIаштIехьа а хила еза автомобиль. Цул совгIа, наькъа ваха аравалале лорашка гIолла чакхвала веза водитель. Къаьстта бехктокхаме декхар латт бераш дIа-юха кхувларгдолча водителашта хьалхашка.

ДIАДАХАЧА КIИРАГIА РЕСПУБЛИКА НАЬКЪАШ КА 29 АВАРИ ЯЬЙ ВИЪ САГ ВЕ А ВУВШ, 32 САГА ЧОВНАШ А ЕШ.

А. ЧЕБУШЕВ.

КЪОНАЧАРНА — БАЛХА ГОВЗАЛ

Самардийнахьа г. Грозне ЦхьоалагIча мая цIерагIча беша Нохч-ГIалгIай АССР профессионально-технически образоване дешара заведеней болхлой педагогически конференци хилар.

Пленарни заседане «профтехобразоване дешара заведеней балха итогехи Л. И. Брежнева ВЛКСМ XVII съезде даьча къамаьлага хьежжа дешара кхетама 'болх дегIабоалабаь тоабарахи» доклад йир Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене начальника А. Е. Кучерова.

Пренешка къамаьлаш дир Калиновски СПТУ-2 директора Л. К. Гарибяна, ГСПТУ-5 дешара-производственни балха директора заместитела П. Г. Ревазова, ГСПТУ-11 директора А. Н. Журавлева, ТУ-1 дешара-кхетама балха директора заместитела З. А. Берковича, Гудермесски ПТУ-8 директора Б. И. Перелякова, ГПТУ-6 дешара-производственни балха директора заместитела В. П. Куликовас, РСФСР Министрий Совета профтехобразоване паччахьалкхен комитета болхлочо П. И. Илюхина.

Цул тIехьагIа педагогически конференце болх дIабихьар кхаь секцегIа: теоретически производственнии балха (секце кулгалхо — управлене начальника заместитель Д. Г. Лопашов), культурно-массовии дешара-кхетамен балха (секце кулгалхо — Р. Д. Бриль), общеобразовательни предметий (секце кулгалхо — дешара-методически кабинета заведующа О. Г. Дьяченко).

Конференци чакхйоалаш хиннача пленарни заседане секцей кулгалхоша лоацца информаци йир секцеша баьча балха хьакъехьа.

ДIахо конференце доакъашхоша белгалйир профтехобразоване системе чуйоагIача дешара заведеней болх дIахо дегIабоалабара а тоабара а йола мероприятеш.

ЦIИ ЯЛИЙТАНЗАР

Бийса юкъеяха ха яр, хIаьта а Карабулакски бурув тохара балхий управлене № 167 йолча скважина бурувдеттараш болхлаьгI ца болийташ къахьегаш бар. Кердадар производствана юкъедоаладара кийчо еш бар уж. Известково - битумни маркхалах пайда а эцаш, бурув тоха лерхIар цар. Цудухьа бурувдеттар Панков Иван Леонтьевич керте латта вахта сийхъеена приемни мерникаш цIенъеш, запасни емкосташка керда маркхал кийчбеш, буровя нассашкарча къаьнача поршнешта, клапанашта метта кердараш уттаеш хьувзар.

Иштта бурувдеттараш боахкача хана компрессораш чулаттача моттиге замыкани хиннилга зийнзар цхьанне а. Ийлета а денна цен оагIошта тIаккхоачаш латтар цIи. Цох эггара хьалха бIаргкхийттар лаборантка Володяева Людмилай. Хьо а ца беш, огнетушитель хьал а ийца хий детта йолаелар из, шийна гIо дара оаргацагIа бийхар новкъостий а.

А. БАКАЛЮК.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

5 сентябрь
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйранара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. «Выставка Буратино». 10.00 — Босбола телевидени. Диккенс. «Домби а воI а» яха телевизионни спектакль. I-гIа дакъа. 11.30 — Босбола телевидени. Дунен халкъий творчества 15.25 — Передачай программа. 15.30 — Босбола телевидени. «Вежарлен наькъаш» яхача телевизионни документальни фильмай премьера. 16.00 — Шахматни школа. Разряднийкий класс. 16.30 — «Теодор Драйзер». Литературни передача. 17.05 — Босбола телевидени. «Самукъане старташ». 18.00 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.25 — «Саги закони». 18.55 — Босбола телевидени. «Илли-74». 19.35 — Босбола телевидени. «Домби а воI а» яхача Диккенса телевизионни спектакла премьера. 2-гIа дакъа. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Война мумий» яхача телевизионни документальни фильма премьера (ГДР). 23.05 — Босбола телевидени. Ейгача атлетика йола Европа чемпионат. Италера передача. 23.30 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Мультфильм. 18.25 — Киножурнал. 18.35 — Мишта кхоачашду социалистически декхараш Ленина цIерагIа йола Грозненски мехкдаьтта чакхдоаха завод (гIалгIай меттала). 18.45 — Документальни фильм. 18.55 — Пропагандиста трибуна. Граждански тIема шерашка Нохч-ГIалгIайчу хинна классови къовсам. 19.10 — «Расул Гамзатов» яха телевизионни фильм. 19.40 — Шоана, бераш.

6 сентябрь
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени Iуйранара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. «Самукъане старташ». 10.15 — Босбола телевидени. «Домби а воI а» яха Диккенса телевизионни спектакль. 2-гIа дакъа. 11.45 — Литература даькъе 1974-шера Паччахьалкхен премий доахаш. «Кулиева поэзи». 15.25 — Передачай программа. 15.30 — Документальни фильмай программа. 16.10 — «Эрсий мотт». 16.55 — Мастерий город. 18.00 — Кердадараш. 18.16 — Мастер, даьархо Iомаве. 18.50 — Болгаре Коммунистически парте Центральни комитета хьалхарча секретара, Болгаре халкъа республика Паччахьалкхен Совета Председатела новкъоста Тодор Живкова Советски телевиденена енна интервью. 19.10 — Босбола телевидени. «Домби а воI а» яха Диккенса телевизионни спектакла премьера. 3-гIа дакъа. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Сопот-74» яхача эстрадни иллей фестиваль. Польшера передача. Инстеяьлча — кердадараш, передачай программа.

II ПРОГРАММА

18.15 — Телевидени Волгоградски студе передача 18.50 — Киножурнал. 19.00 — Идеологически фронта бIухой. Агитатор Исрапилов (нохчий меттала). 19.10 — Нохч-ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 19.30 — Хоамаш, реклама. 19.35 — «Пандар» яха фильм-концерт.

РАДИО

5 сентябрь

6.30 — «Юртара вахар». Шелковски дуга леладераш болчара репортаж (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Кавказа халкъий иллеши ашараши (гIалгIай меттала). 8.50 — КПСС-а 24-ча съезда соцачаш кхоачашде. Пятилеткана хьалхалаттараш. «Мехкдаьтта чакхдоахар Петр Краюшкин» яха зарисовка (нохчий меттала). 16.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 16.15 — Экономически знаней болхлой факультет. Дешара керда шу дIаполалуча юкъе (эрсий меттала). 16.30 — «Iилман коммунизма парти» яха исторически Iилмай кандидата Титаренкой беседа (нохчий меттала). 16.45 — Ашараш. 16.50 — Алкоголь тIехьенна зулам деш я яха медицински Iилмай кандидата Хомева беседа (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.40 — Интернациональни доттагIлен радиоклуб (нохчий меттала).

6 сентябрь

6.30 — «Юртара Iуйре». Грозненски района хьажкIий кхашка гIолла яь рейд (эрсий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Халкъа турпалех дола иллеш (нохчий меттала). 8.40 — «Вошал техараш» яха очерк (нохчий меттала). 16.00 — «ХьажкIаш лелаерий звенoшта хьалха латт коммунисташ» яха корреспонденция (нохчий меттала). 16.15 — Электромеханически завода хьалхалаттарех дола дувцар (эрсий меттала). 16.30 — РСФСР-а заслуженни артисташа Хамхоевс, Айдамировас, Дагаевс дIаоала иллеш (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йогчан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гIолла 15—22, Грозне 20—22 градус йIовхал йолаш хила а тарлу. Кховнеи ломмеи морхаш а йолаш, юкъ-юкъе екха а еххаш, лоадама йоачан а йоацаш. 6 сентябре цхьацайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьа секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура бийсашка 10—15, деношка 23—28 градус йIовхал йолаш хила а тарлу.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-41-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара—3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделен бухгалтерен — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет арадува шинарен, ерен, шоаттаж деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/34. Типография из-за «Грозненский рабочий», проспект Революция 7/34. Заказ № 8500.